

דיני עונשין
ראשית אתן 3 סעיפי חוק :

298 . הריגה:
הגורם במעשה או במחדל אסורים למותו של אדם,
יאשם בהריגה, ודינו – מאסר עשרים שנה.

300. רצח
(א) העושה אחת מאלה יאשם ברצח ודינו – מאסר עולם ועונש זה בלבד.
(2) גורם בכוונה תחילה למותו של אדם.

304. גרימת מוות ברשלנות
הגורם ברשלנות למותו של אדם, דינו מאסר שלוש
שנים.

הסיטואציה
ע"פ 79\543 נגר נגד מ"י, פד"י לה (1) 113

קורפוס דליקטי
מדוע אנו מענישים?

1. מניעה: ע"י מניעה אנו מעונינים למנוע הישנות הפשע ע"י אותו האדם. הבעיה הנה שהענישה מתבצעת רק לאחר שהפשע כבר התרחש, לכן איננה אפקטיבית כאמצעי מניעה.
2. הרתעה: ההצדקה העיקרית לענישה. מטרת ההרתעה היא להמחיש את אימת הדין. ע"י הרתעה אנו רוצים למנוע את הישנות הפשע ע"י אותו אדם וע"י אנשים אחרים.

הסכנה בהרתעה הנה הסכנה הטמונה בד"כ במשטרים טוטליטריים אשר בהם אנשים מוצאים להורג קבל עם עדה לא תמיד כאשר אשמתם מוכחת במלואה. כך נוצר אומנם אלמנט של הרתעה ואולם באופן שאינו עולה בקנה אחד עם משפט צדק.

3. נקמה: צידוק להטלת עונש" הנקמה דורשת שדם יגאל בדם, אך הצדק מאבד את ערכו.

4. שיקום : מטרתנו הנה בין היתר לשקם את העבריינין, על מנת שלא ישוב למעגל הפשע.

יש לזכור שהתנאי היחיד לענישה הוא אשמתו של אדם – והענישה הנה גמול על האשמה.

מה ההבדלים בין המשפט הפלילי למשפט האזרחי?

משפט אזרחי הנו בד"כ ויכוח בין שני צדדים אשר פונים לבית המשפט על מנת לפתור את הסכסוך בניהם.

בית המשפט שומע את הצדדים ומחליט מי לדעתו יותר צודק.
ההחלטה של בית המשפט מושפעת ממשפט **ממאזן ההסתברויות**. כלומר קיימות שתי גרסאות, גרסה לכל צד, ומי שמשכנע את בית המשפט בצדקתו ברמת סבירות של 51% הוא זה שזוכה במשפט.

בד"כ סכסוכים אזרחיים הנם סכסוכים הרלבנטיים לכסף.

מטרת ההליך האזרחי הנה לעשות צדק עם שני הצדדים.

ההליך הפלילי הנו שונה בתכלית השוני.

מטרת ההליך הפלילי הנה לעשות צדק עם הנאשם.

בד"כ בהליך הפלילי המדינה היא התובעת. ההליך הפלילי עוסק ביחסים שבין החוק לבין הנאשם.

קיימת אפשרות להגיש קובלנה פרטית – הגשת קובלנה פלילית מוגשת ע"י אדם פרטי. המאפיין את העבירות שבגינן ניתן להגיש קובלנה פרטית הנו קלותן של העבירות – למשל כניסה למקרקעין בדרך אלימה, איומים מהומה ועלבון במקום ציבורי.

השתלשלות ההליכים בהליך הפלילי:

1. אירוע פלילי מתרחש/הגשת תלונה.
2. חקירת משטרה.
3. אפשרות למעצר/עיכוב/שחרור (במשטרה).
4. הליכי מעצר בבית המשפט.
5. הגשת כתב אישום (ניתן לבקש בקשה למעצר עד תום ההליכים).
6. הקראה – מקריאים לנאשם את כתב האישום.
7. באם הנאשם אינו מודה:
8. פרשת התביעה
9. פרשת ההגנה.

10. הכרעת דין : הרשעה/אי הרשעה/זיכוי.

11. באם יש הרשעה – קיימים ראיות וטיעונים לעונש.

12. גזר דין.

מונחי יסוד: מערכת בתי המשפט בישראל:

בית המשפט העליון :

בית משפט הניצב בראש ההיררכיה המשפטית המדינה, ואשר מוסמך לדון בערעורים על פסקי דין והחלטות אחרות של בתי המשפט המחוזיים, לתת סעד בשבתו כבית משפט גבוה לצדק וכן לדון בערעורים על פסקי דין של בית הדין המשמעתי הארצי של לשכת עורכי הדין.

בית המשפט הגבוה לצדק (בג"צ):

בית המשפט העליון בשבתו כבג"צ אשר מוסמך לדון ולתת סעד בכל עניין אשר אינו בסמכותו של בית משפט אחר, כגון מתן צו נגד רשות שלטונית, המורה לה לעשות או להימנע מעשות פעולה המפורטת בעתירה. לדוגמא אם מנהל מקרקעי ישראל מחליט לסלול כביש מתחת לביתו של פלוני אזי פלוני יכול לעתור לבג"צ כנגד סלילת הכביש.

בבית המשפט העליון מכהנים כ – 13 שופטים במינוי קבע ואחד במינוי זמני. בד"כ בכל תיק דנים 3 שופטים, אבל כאשר מתעוררת בעיה מיוחדת לנשיא בית המשפט העליון יש סמכות להורות על הרכב רחב יותר. תמיד מספר השופטים יהיה מספר לא זוגי.

סמכויות יחודיות :

צו הביאס קורפוס:

בג"צ מוסמך לתת צווים ולשחרר אנשים אשר נעצרו או נאסרו שלא כדין.
צווי עשה וצווי מניעה לגופים מנהליים:

בג"צ מוסמך לתת לרשויות המדינה, לרשויות מקומיות, לפקידיהן, ולגופים ולאנשים הממלאים תפקידם עפ"י דין את הצווים הבאים:

- א. לעשות מעשה או להימנע מעשות מעשה במילוי תפקידיהם עפ"י דין.
- ב. אם נבחרו או נתמנו שלא כדין – להימנע מלפעול.

צווי בירור לגופים שיפוטיים:

בג"צ מוסמך לתת לבתי משפט, לבתי דין, לגופים ולאנשים בעלי סמכויות שיפוטיות או מעין שיפוטיות את הצווים הבאים:

1. צו לדון בעניין פלוני או להימנע מלדון או להוסיף ולדון בעניין פלוני.
2. צו לבטל דיון שהתקיים.
3. צו לבטל החלטה שניתנה שלא כדין.

בית משפט מחוזי:

בית משפט המוסמך לדון בעבירות פליליות שהעונש המרבי הקבוע עליהן עולה על 7 שנים, בתביעות אזרחיות בהן סכום התביעה עולה על 2.5 מליון ₪, בענייני מקרקעין (למעט אילה שבסמכות בית משפט שלום) ובערעורים על פסקי דין והחלטות אחרות של בית משפט שלום.

ברחבי הארץ פזורים 5 בתי משפט מחוזיים (חיפה, נצרת, ירושלים, תל אביב ובאר שבע). מכהנים בהם כ – 100 שופטים.

בית משפט שלום:

בית משפט הפועל כערכאת שיפוט ראשונה בתביעות אזרחיות ששווין עד 2.5 מליון ₪, בעבירות פליליות שהעונש המקסימלי שלהן הוא עד 7 שנות מאסר, וכן בעניינים הנוגעים לחזקה, לשימוש או לחלוקת מקרקעין.

ברחבי הארץ פזורים 28 בתי משפט שלום, החל בקרית שמונה ועד אילת. מכהנים בהם 300 שופטים.

מה היא חשיבותו של המשפט הפלילי?

קבוצת החוקים המכונה המשפט הפלילי או דיני עונשין, עוסקת בהגנה על אינטרסים חברתיים חשובים, שהחברה סבורה שהם חיוניים לצורך קיומה התקין והנאות של חברה בת תרבות: כגון : אינטרס החיים. כל אדם זכאי לחיות ואינטרס החירות, הכבוד, הפרטיות וכו'.

החברה קובעת כי קיימות התנהגויות שהן פסולות ואסורות והמפר והפועל בניגוד לאותם איסורים צפוי לעונש.

כלומר המשפט הפלילי הוא כלי בידי החברה להגן על אינטרסים חיוניים.

המשפט הפלילי מיוחד בכך שהתרופה שניתנת בו, היא תרופה חריפה ביותר – מאסר, פגיעה ברכוש (בעסקאות סמים ניתן לקחת את הרכוש שנקנה מכספי הסמים).

קיימת בעיה, כי מטרת החיקוקים היא להגן על האינטרסים החיוניים הללו, ולמעשה דרך ההגנה שלנו היא ע"י פגיעה באותם האינטרסים.

לכל מדינה יש דברים בסיסים עליהם היא מושתת – חוקה .
בישראל אין חוקה אל קיימים חוקי יסוד שיתכן ויגובשו בעתיד לחוקה.

החוק הרלבנטי לענייננו הנו חוק יסוד כבוד האדם וחירותו : חוק זה מפרט את אותם אינטרסי העל, שחובה עלינו לשמרם:

זכויות האדם בישראל מושתתות על הכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן חורין והן יכולות ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל.

מטרת החוק:

חוק יסוד זה מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

אין פוגעים בכבודו ובגופו של אדם באשר הוא.

◆ לכאורה קיימת בעיה: שהרי בחוקקנו חוקים בהתאם לחוק העונשין למשל הרי שאנו מאפשרים פגיעה בכבודו ובחירותו של אדם ע"י כך שאנו מושיבים אדם מאחורי סורג ובריה.
כיצד זה אם כן ניתן לחוקק למרות חוק יסוד כבוד האדם וחירותו חוקים המגבילים את התנהגותו של אדם?

הפתרון הוא סעיף 8 לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו :
פסקת ההגבלה:

◆ אין פוגעים בזכויות יסוד שלפי חוק זה, אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל שנועד לתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה על הנדרש מכוח הסמכה מפורשת בו.
כלומר : האיסור יש שיהיה מכוח חוק או תקנה, כאשר תכלית האיסור הנה ראויה ובאה להגשים את זכויות האדם או מטרה חשובה לקיומה של המסגרת החברתית המגינה על זכויות האדם. כאשר אנו רוצים לפגוע, להעניש גם כאשר התכלית ראויה, צריכה להיות פרופורציה בין האינטרס עליו אנו רוצים להגן לבין העונש שאנו רוצים להטיל, ופסקה 8 מספקת את האיזון הנדרש.

מבנה דיני העונשין:

דיני העונשין מורכבים מ – 3 חלקים:

1. החלק המהותי (מהי העבירה).
2. סדרי דין (איך מתנהל הליך פלילי).
3. ראיות (כיצד ומה מוכיחים?).

חוק העונשין עצמו מורכב גם הוא מ – 3 חלקים.

1. חלק מקדמי – סעיפים 1 – 17

חלק זה קובע עקרונות כלליים לדיני העונשין בישראל, כגון עיקרון החוקיות ואיסור על חקיקה למפרע.

2. החלק הכללי 18 – 90

הסייגים לביצוע עבירה פלילי ואת העבירות הנגזרות. חלק זה מגדיר את העביר הפלילית על מרכביה, את

העבירות – המפורטות לאורך הסעיפים 18-391 .
סעיפים 132-91, דנים בעבירות נגד בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים.

סעיפים 235-133, דנים בעבירות פגיעה בסדרי המשטר והחברה..

סעיפים 297-236, דנים בעבירות פגיעה בסדרי השלטון והמשפט.

סעיפים 382-298, דנים בעבירות פגיעה בגוף של אדם.

סעיפים 460-383, דנים בעבירות רכוש.

סעיפים 488-461, דנים בעבירות זיוף בספים ובולים.

סעיפים 496-489, דנים בעבירות במוגדרות כקלות.

סעיפים 500-497, דנים בעבירות הכנה וקשר.

סעיפים 505-501, הוראות שונות.

עיקרון החוקיות:

סעיף 1 לחוק העונשין :

אין ענישה אלא לפי חוק

אין עבירה ואין עונש עליה אלא אם כן נקבעו בחוק או על פיו.

משמעות הסעיף:

אין פשע בהיעדר חוק. העבירה חייבת להיות הפרה ברורה של חוק, היא אינה רק גרימה של נזק, חייב להיות בה יותר מכך – עיקרון של הפרת חוק האוסר על ההתנהגות האמורה. הענישה היא התגובה להפרה של החוק. אם אין איסור מפורש בחוק אנו נימנע מענישה. עיקרון החוקיות דורש גם היעדר רטרואקטיביות במשפט הפלילי, ופרסום החוק ברשומות – כלומר יידוע הציבור לגבי החוק.

לדוגמא : אם אני מורה שאינני מרשה שישמעו צלצולי פלאפון בכיתה ומטיל סנקציה בגין צילצול טלפון כאמור, ולפתע פתאום מצלצל אצל אחד הסטודנטים שעון מעורר – האם אני רשאי להטיל עליו את הסנקציה?

העובדות:

מזרחי היה אסיר שקיבל חופשה בת 24 שעות ולא שב לבית הכלא בתום חופשתו.

האם ניתן להרשיעו בהתאם לסעיף 257 לחוק העונשין ?

סעיף 257 בריחה:

הבורח ממשמורת חוקית שהוא נתון בה בשל עבירה פלילית, דינו –

1. אם הוא מואשם או מורשע בפשע – מאסר שבע שנים;
2. בכל מקרה אחר - מאסר שלוש שנים.

מה הבעיה לענייננו?

לכאורה נוכח העובדה שהאסיר בחופשה... הוא אינו מצוי במשמורת חוקית אלא בחופשה כך שלכאורה אין כאן מעבר על החוק.

מה קבע בית המשפט?

חוק יש לפרש על דרך מתן משמעות הגיונית וטבעית ללשון החוק כדי להגשים את מטרת המחוקק. במקרה הנידון המטרה הנה לשמור על המשמורת ולמנוע השתחררות מכבליה. לענייננו אין עסקינן במשורת פיזית אלא במשמורת נורמטיבית. מטרת הסעיף הנה להעניש כל מי שמשחרר מכבליה של המערכת שלא כדין.

כך שבסופו של יום הורשע מזרחי בהתאם לסעיף 257 לחוק העונשין.

דבר נוסף שיש לדעת הנו כי חוק העונשין קוצב בד"כ עונשי מקסימום והשופטים רשאים ליתן כל עונש שיעלה בדעתם אשר לא יעלה על התקופה המנויה בחוק:

לדוגמא :

סעיף 250 השפעה לא הוגנת

המבקש להשפיע שלא כהוגן על תוצאותיו של הליך שיפוטי, בדברי שידול או בקשה הנשלחים אל שופט או אל פקיד בית המשפט דינו – מאסר שנה אחת.

כלומר העונש המקסימלי לענייננו הנו שנה אחת.

דוגמא נוספת:

סעיף 249 הטרדת עד:

המטריד אדם בנוגע להודעה שמסר האדם, או עומד למסור, בחקירה על פי דין, או בנוגע לעדות שמסר האדם, או עומד למסור בהליך שיפוטי, דינו - מאסר שלוש שנים.

כאן עונש מקסימלי הנו 3 שנים.

סעיף חוק חשוב נוסף הנו סעיף 24 : סיווג עברות:
אלה סוגי העבירות לפי חומרתן:

ממאסר לתקופה של 3 שנים. חמור 1. פשע – עבירה שנקבע לה עונש

2. עוון – עבירה שנקבע לה עונש מאסר לתקופה העולה על
שלושה חודשים ושאינה עולה על שלוש שנים.....

3. חטא – עבירה שנקבע לה עונש מאסר לתקופה שאינה
עולה על שלושה חודשים.....

סעיף 3 לחוק העונשין אין עונשין למפרע

א. חיקוק היוצר עבירה לא יחול על מעשה שנעשה לפני יום פרסומו כדין או יום תחילתו לפי המאוחר.

ב. חיקוק הקובע לעבירה עונש חמור מזה שנקבע לה בשעת ביצוע העבירה, לא יחול על מעשה שנעשה לפני
פרסומו כדין או לפני תחילתו, לפי המאוחר: אך אין רואים בעדכון שיעור של קנס החמרה בעונש.

שאלת הרטרואקטיביות מתעוררת לגבי החלה רטרואקטיבית של עבירה. כלומר אדם ביצע מעשה ברגע א',
כאשר האדם ביצע את המעשה המעשה היה לגיטימי, וברגע ב', מאוחר יותר הועבר חוק שאוסר על ההתנהגות
הזו.

הנחת היסוד של דיני העונשין היא, שעברות אינן חלות באופן רטרואקטיבי. אם לא היה איסור חוקי על
התנהגות בזמן שהיא התבצעה, לא ניתן להחזיק את האדם כאחראי בפלילים.

ואולם לכלל זה קיימים חריגים:

ע"פ 336/61 אייכמן נ' היועץ המשפטי לממשלה לדוגמא:

בפסק דין זה נטען כי המעשים שביצע אייכמן בזמנו לא היו אסורים כלל, מה גם שמדינת ישראל לא היתה
קיימת, ולא היה קיים חוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם. בכל זאת הוא הועמד לדין.

באופן עקרוני חוקים הם פוזיטיביסטיים, ואולם בתנאים מסויימים ניתן להרחיב את ההגדרה של חוק
פוזיטיביסטי ולטעון כי קיימים חוקים שהיו קיימים מאז ומעולם (מעין חוקי טבע) – כך שמעשיו של אייכמן
היו פשע מאז ומעולם.

עקרונות נוספים:

: כלומר אין עונשין על דברים שבלב. **אין עבירה ללא מעשה**

: עצם הביצוע של המעשה לא מספיק בשביל להחזיק אדם אחראי בפלילים, יש **אין עבירה בהיעדר אשמה**
צורך גם באשמה. אדם יכול לגרום למותו של אדם אחר, ובכל זאת להיות חף מכל אשמה.
לדוגמה: אם דרסת אדם בעקבות עקיצת דבורה אז לא חלה עליך אשמה.

ההנחה של המשפט היא שאדם הוא כשיר לעמוד לדין, ואם אינו כשיר הרי שאי כשירותו **כשירות משפטית**:
מהווה הגנה.

יש הבדל בין כוונה לרציה. רציה מתייחסת לעצם האפשרות לבחור חלופות שונות של עקרון הרציה: התנהגות (לדוגמא פעולת אדם מתוך שינה – אם הגורמת נזק לתינוקה בעודה ישנה).

סעיף 4 לחוק העונשין : ביטול העבירה לאחר עשייתה
נעברה עבירה ובוטל בחיקוק האיסור עליה – תבטל האחריות הפלילית לעשייתה: ההליכים שהוחל בהם יופסקו, ניתן גזר דין – יופסק ביצועו: ולא יהיו בעתיד עוד תוצאות הנובעות ממן ההרשעה.

סעיף 5 שינוי חיקוק לאחר עשיית העבירה:
א. נעברה עבירה ובטרם ניתן פסק דין חלוט לגביה, חל שינוי בנוגע להגדרה או לאחריות לה, או בנוגע לעונש שנקבע לה, יחול על העניין החיקוק המקל עם העושה: " אחריות לה" - לרבות תחולת סייגים לאחריות הפלילית למעשה.
ב. הורשע אדם בעבירה בפסק דין חלוט ולאחר מכן נקבע לאותה עבירה בחיקוק עונש, שלפי מידתו או סוגו הוא קל מזה שהוטל עליו – יהיה עונשו העונש המרבי שנקבע בחיקוק, כאילו הוטל מלכתחילה.

דוגמא דני דה ויטו הורשע בעברת שוד.

נגזר על מר דה ויטו עונש של 3 שנים.
מר דה ויטו מרצה ימיו בכלא כבר במשך 2 שנים
לפתע פתאום נפל דבר במדינת ישראל ונקבע כי העונש המקסימלי בגין עבירת שוד הוא שנה וחצי.
התוצאה תהא כי מר דה ויטו ישוחרר מן הכלא על אתר.

סעיף 6 : עבירות שהזמן גרמן

הוראות סעיפים 4 ו- 5 לא יחולו על עבירה לפי חיקוק שנקבע בו או לגביו שיעמוד בתוקפו לתקופה מסוימת, או שנובע מטיבו שהוא נתון לשינויים מזמן לזמן.

דוגמא:

למר דה ויטו יש בריכת שחיה אולימפית. בקיץ נוכח הבצורת בישראל הנמשכת זה 7 שנים הוחלט לחוקק חוק האוסר על מילוי בריכות פרטיות במים.

מר דה ויטו נוכח היותו אדם שאינו שומר חוק הורה ביום 18.8.04 למלא את בריכתו עד תום במי ברז צלולים. זאת ועוד מר דה ויטו הנו אדם היגייני בצורה יוצאת דופן ולכן הורה לרוקן ולמלא את הבריכה מדי יום ביומו.

פקחי העירייה תפסו את מר דה ויטו בקללתו. משפטו של מר דה ויטו נקבע ליום 2.3.05.

בנתיים החורף בשנת 2004-2005 היה גשום ביותר כך שבוטל החוק באשר לאיסור מילוי הבריכות הפרטיות.

האם מר דה ויטו יצא זכאי?

עבירות פנים ועבירות חוץ

שאלות :

מפכ"ל המשטרה מבקר בהודו/אמסטרדם ולפתע פתאום לנגד עיניו המשתאות מתגלים 4 ישראלים היושבים להם בנחת ומעשנים סמים.

האם ניתן להעמידם לדין בישראל?

במדינת ישראל נתפס ג'וני דפ, שודד הים האכזר אשר שדד ספינות רבות ברחבי אנטרטיקה.

האם ניתן להעמידו לדין בישראל?

סעיף 12 : עבירת פנים

דיני העונשין של ישראל יחולו על כל עבירת פנים.

הגדרה של עבירת פנים:

סעיף 7 העבירות לפי מיקומן

(א) עבירות פנים

(1) עבירה שנעברה כולה או מקצתה בתוך שטח ישראל:

(2) מעשה הכנה לעבור עבירה, ניסיון, ניסיון לשדל אחר, או קשירת קשר לעבור עבירה, שנעשו מחוץ לשטח ישראל, ובלבד שהעבירה כולה או מקצתה, היתה אמורה להיעשות בתוך שטח ישראל.

(ב) עבירת חוץ – עבירה שאיננה עבירת פנים.

(ג) שטח ישראל, לעניין סעיף זה – שטח הריבונות של מדינת ישראל כול רצועת מימי החופין שלה, וכן כל השיט וכל הטיס הרשומים בישראל, עבירה שבוצעה במטוס אל על מעל טורקיה הינה עבירת פנים וברת ענישה בארץ.

הסבר:

העיקרון הבסיסי בשיטתנו המשפטית ככל שהדבר נוגע לדיני העונשין היה מאז ומעולם העיקרון הטריטוריאלי. כאשר במושג טריטוריה נכללים גם מימי החופים, המרחב האווירי וכן אוניות ומטוסים הרשומים בישראל.

העיקרון הטריטוריאלי אינו מחייב שהעבירה בשלמותה תבוצע בישראל, די בכך שחלק מן העבירה יבוצע בארץ, ולו רק התיכנון של עבירה המתעתדת להתבצע בארה"ב.

מעבר לזיקה הטריטוריאלית קיימות זיקות נוספות לתחולת דיני העונשין של מדינת ישראל:

1. הזיקה הפרוטקטיבית.
2. הזיקה הפרסונאלית הפסיבית.
3. הזיקה הפרסונלית האקטיבית.
4. והזיקה האוניברסלית.

הזיקה הפרוטקטיבית:

סעיף 13 : עבריות נגד המדינה או העם היהודי:

א. דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירות-חוץ נגד -

1. בטחון המדינה, יחסי החוץ שלה או סודותיה;
2. סדרי המשטר שבמדינה;
3. הפעילות התקינה של רשויות המדינה;
4. רכוש המדינה, כלכלתה או קשרי התחבורה והתקשורת שלה עם ארצות אחרות;
5. רכוש, זכויות או פעילות תקינה של איגוד או גוף שפורטו בסעיף קטן (ג).

ב. דיני העונשין של ישראל יחולו גם על עבירות-חוץ נגד -

1. חיי אזרחי ישראל, תושבי ישראל או עובד הציבור, גופו, בריאותו, חירותו או רכושו, באשר הוא כזה;
2. חיי יהודי, גופו, בריאותו, חירותו או רכושו, באשר הוא יהודי, או רכוש מוסד יהודי, באשר הוא כזה.

ג. "איגוד או גוף" לענין סעיף קטן (א)(5) -

1. ההסתרות הציונית העולמית;
2. הסוכנות היהודית לארץ ישראל;
3. קרן קיימת לישראל;
4. קרן היסוד - המגבית המאוחדת לישראל.
5. גוף מבוקר, כמשמעו בחוק מבקר המדינה [נוסח משולב], התשי"ח - 1958.

שר המשפטים רשאי, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, לקבוע בתקנות איגודים או גופים נוספים לענין סעיף זה.

זיקה זו באה לידי ביטוי בקביעה כי החוק הפלילי יחול בגין מעשים שלו היו מבוצעים בישראל היו מהווים עבירה הפוגעת בבטחון המדינה או בתשתיתה החברתית והכלכלית או ביוקרתה.

זיקה פרוטקטיבית:

סעיף 14 : עבירות נגד אזרחי ישראל או תושבי ישראל

(א) דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירות חוץ נגד חי אזרחי ישראל או תושבי ישראל, גופו, בריאותו או חרותו, שהעונש המירבי עליהן הוא שנה או יותר.

דהיינו על מעמדו המיוחד של קורבן העבירה. כאן נקבעה תחולת החוק על מעשה בחו"ל, שהיה עבירה אילו נעשה בישראל, והמעשה פגע או היה מיועד לפגוע בחייו בגופו, בבריאותו של אזרחי ישראל או תושבי ישראל.

יש צורך בתנאי פליליות כפולה כלומר שהמעשה יהווה עבירה גם בהתאם לדיני המדינה בו בוצע המעשה, תנאי נוסף הוא שהעבריין יהא צפוי לפי דיני ישראל לעונש של שנת מאסר ומעלה.

זיקה פרסונלית אקטיבית:

סעיף 15: עבירה שנעברה בידי אזרח ישראלי או תושב ישראל

(א) דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירות חוץ מסוג פשע או עוון, שנעברה בידי אדם שהיה בשעת עשיית העבירה או לאחר מכן, אזרח ישראל ו/או תושב ישראל.....

מכח זיקה זו מוטלים דיני העונשין על אזרחים ותושבי ישראל, שעשו בחו"ל מעשים אשר אילו נעשו בישראל היו נחשבים לעברות בנות הסגרה.

יצוין כי לא ניתן להחיל את חוק העונשין לפי זיקה זו אלא אם המעשה היה גם עבירה לפי המשפט שחל באותו המקום, ובכל מקרה לא יטיל בית המשפט עונש חמור מזה שניתן היה להטילו לפי המשפט שחל באותו המקום.

הזיקה האוניברסלית:

סעיף 16 עבירות נגד משפט העמים

(א) דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירות חוץ אשר מדינת ישראל התחייבה, באמנות בי"ל רב צדדיות ופתוחות להצטרפות, להעניש עליהן: והוא, אף אם נעברו בידי מי שאינו אזרח ישראלי או תושב ישראל, ויהא מקום עשיית העבירה אשר יהא.

עבירות נגד האנושות או עבירות נגד משפט העמים, כל מדינה חייבת לתת את ידה לענישת עבירות כאלה. כך שקיימת סיטואציה בה החוק הפלילי בישראל יחול על עבירות מסויימות שבוצעו בחו"ל גם אם למבצעהן או לקורבנותיהם אין כל זיקה לישראל.

לדוגמא עבירות לפי חוק למניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם תש"י – 1950, פירטיות ימית ועוד.

הגנות במשפט הפלילי בקליפת האגוז:

הכוונה לעניינו הנה כי אדם מבצע פשע כלשהו ואולם למרות ביצוע הפשע לא ניתן להרשיעו:

- א. ילד מתחת לגיל 12 לא ישא באחריות פלילית.
- ב. היעדר שליטה (אם הישנה ליד תינוקה והורגת אותו בשוגג מתוך שינה).
- ג. אי שפיות הדעת. – כאשר נשללת מאדם זכות הבחירה בנוגע לביצוע הפשע. הקובע שפיות הוא בית המשפט.
- ד. שכרות.
- ה. הגנה עצמית – בגבולות הכוח הסביר.
- ו. צורך, כורח וצידוק.

בנוסף נחזור לרגע קט לעיקרון החוקיות :

מה אנו זוכרים ככל שהדבר נוגע לעיקרון החוקיות?

אין פשע בהיעדר חוק. העבירה חייבת להיות הפרה ברורה של חוק, היא אינה רק גרימה של נזק, חייב להיות בה יותר מכך – עיקרון של הפרת חוק האוסר על ההתנהגות האמורה. הענישה

היא התגובה להפרה של החוק. אם אין איסור מפורש בחוק אנו נימנע מענישה. עיקרון החוקיות דורש גם היעדר רטרואקטיביות במשפט הפלילי, ופרסום החוק ברשומות – כלומר יידוע הציבור לגבי החוק.

ואולם מה קורה אם מתקיים שינוי בדיני הראיות?
לדוגמא כיום לא ניתן להסתמך על מכונת אמת במשפט הפלילי.

הסיטואציה הנה כדלקמן:

אדם מואשם ברצח שהתרחש בשנת 2001. מתנהל כנגד אותו אדם משפט עד לימים אלו ממש. לפתע פתאום קבע המחוקק כי שימוש במכונת אמת מהווה חלק אינטגרלי וקביל ככל שהדבר נוגע לדיני הראיות.

האם תעמוד לנאשם טענתו שאינו מוכן להיבדק במכונת אמת באשר בזמן בו הוא נחשד בביצוע הרצח מכונת אמת לא הייתה קבילה מבחינת דיני ראיות?

התשובה היא לא.

סעיף 34 כא-פרשנות

ניתן דין לפרושים סבירים אחדים לפי תכליתו, יוכרע העניין לפי הפירוש המקל ביותר עם מי שאמור לשאת באחריות פלילית לפי אותו הדין.

סעיף 34 כב – נפקותו של ספק

(א) לא יישא אדם באחריות פלילית לעבירה אלא אם כן היא הוכחה מעבר לספק סביר.
(ב) התעורר ספק סביר שמא קיים סייג לאחריות פלילית, והספק לא הוסר, יוחל הסייג.

אז נחזור לשאלות הפותחות:

מפכ"ל המשטרה מבקר באמסטרדם ולפתע פתאום לנגד עניו המשתאות מתגלים 4 ישראלים היושבים להם בנחת ומעשנים סמים.

האם ניתן להעמידם לדין בישראל? לא, מכיוון שבמדינה בה שהו לא עברו על החוק ולכן לא ניתן להעמידם לדין.

במדינת ישראל נתפס ג'וני דפ, שודד הים האכזר אשר שדד ספינות רבות ברחבי אנטרטיקה.

האם ניתן להעמידו לדין בישראל? כן, מכיוון שעבר על חוק שמדינת ישראל אמונה על אכיפתו בין עם בוצעה בשיטחה הריבוני או לא.

מעשה ומחדל

עבירות ניתן לבצע בשני אופנים – מעשה ומחדל

סעיף 18 ג לחוק העונשין:

"מחדל" – הימנעות מעשייה שהיא לפי כל דין או חוזה. כלומר: גם אם לא עושים משהו ניתן להיות אשמים. דוגמא למעשה:

סעיף 169:

העושה מעשה של שוד ים או מעשה הקשור לשוד ים או כיוצא בו, דינו - מאסר עשרים שנים.

סעיף 195 השחתת מודעות:

המוריד, משחית או משמיד, במזיד וללא רשות כראוי, הודעה, מודעה או תעודה שהודבקו, או נועדו להיות מודבקים, אל בניין ציבורי על פי דין או עלפי הוראת עובד הציבור, דינו – מאסר שלושה חודשים.

דוגמא למחדל:

בשנת 1964, בסמטה אפלה ברחובות ניו יורק. הקורבן קתרין קיטי ג'ינוביס, ברמנית צעירה שנדקרה למוות בשכונתה בהתקפה שמשכה 35 דקות. התוקף דקר אותה וברח למשמע צעקותיה, התוקף הבין שקריאותיה לא זוכות למענה חוזר ותוקף אותה שנית. הוא עוזב, היא עולה לביתה.. התוקף עולה לביתה ותוקף אותה בשלישית, ולבסוף היא מתה.

הטלפון למשטרה הגיע רק לאחר מספר שעות, מאחד השכנים, שהסביר שלא התקשר כי לא רצה להיות מעורב.

זו הייתה דוגמא קלאסית למחדל. כאשר אנשים מסביב, שלא קשורים לעניין, לא עושים דבר אז אין עליהם אשמה.

מחדל משפטי הינו כאשר בעל חובה לעזרה לא מגיש עזרה, אם מישהו גרם למצב במסוכן הוא חייב לעזור לו, אם מישהו לא קשור לעניין אין עליו חובה לעזור.

❖ האם ניתן להאשים את השכנים בעבירה כלשהי? האם השכנים היו מחויבים לעזור?

❖ באם אנו הולכים על שפת הים ורואים אדם טובע – האם אנו מחויבים לעזור לו ?

חוק לא תעמוד על דם רעך, תשנ"ח – 1998

1. חובת הצלה והושטת עזרה

(א) חובה על אדם להושיט עזרה לאדם הנמצא לנגד עניו, עקב אירוע פתאומי, בסכנה מיידית וחמורה לחייו, לשלמות גופו או לבריאותו, כאשר לאל ידו להושיט את העזרה, מבלי להסתכן או לסכן את זולתו.

(ב) המודיע לרשויות או המזעיק אדם אחר היכול להושיט את העזרה הנדרשת, יראוהו כמי שהושיט עזרה לעניין חוק זה: בסעיף זה "רשויות" – משטרת ישראל, מגן דוד אדום ושירות הכבאות.

2. עונשין

העובר על הוראות סעיף 1 לחוק זה, דינו – קנס.

גם במקרים בהם אדם לא עשה מעשה עדיין אפשר להטיל עליו אחריות פלילי, במקרה שבו היתה לו חובה לעשותו. ההבחנה היא לא בין עשייה לאי עשייה, אלא בין עשייה ואי עשייה אסורות, לבין עשייה ואי עשייה מותרות.

באילו מקרים ניתן לראות אדם כאשם גם אם לא עשה מאומה?

שאלת המפתח כאמור אינה אם אדם עשה או לא עשה מעשה, אלא האם היתה מוטלת עליו חובה לעשות או לא לעשות והוא הפר את החובה הזו.

כלומר:

❖ רשלנות – כל אדם סביר היה מבצע את הפעולה. מחדל ברשלנות – אחות ששכחה לתת את התרופות

❖ מחדל שכדי רצח – אחות שלא נתנה בכוונה את התרופות.

❖ אם אדם דוחף אדם אחר לבריכה והאדם האחר טובע, ניתן להאשים את הדוחף ברצח או בהריגה.

❖ אם אדם מחליק לבריכה וטובע, ואדם אחר עומד בצד ולא מסייע לו – אי אפשר להאשימו ברצח או בהריגה.

❖ לעומת זאת אם המציל לא מסייע לטובע, ניתן להאשים את המציל בגרימת מותו של הטובע.

❖ המציל הנו מקרה קל כי ברור לכאורה שמוטלת על המציל חובה להציל, למשל מתוקף חוזה העבודה שלו שמתיל עליו אחריות.

מדוע קיים הבדל אם אני דוחף משהו לתוך הבריכה לבין אם אני לא עוזר למישהו להיחלץ מן הטביעה?

❖ הזכויות הבסיסיות של בני האדם בחיים, הן הזכות של האדם לחיים, זכות לגוף וזכות לרכוש. אבל, הזכויות האלו מטילות חובות מאוד מסוימות – אילו חובות שליליות. הזכויות האלו מקימות חובה לא לפגוע בהן – אסור לאדם אחר לפגוע בחייו גופו או רכוש של אדם אחר.

❖ אין לאדם זכות ביחס לאחרים, שנאריך את חייו או שנטפח את גופו או שנגדיל את רכושו. לאדם יש חיים, גוף ורכוש קיימים ואסור לי לפגוע בהם.

❖ כשאשה זקנה הולכת במדרכה ליד הכביש יש לה הגנה מסוימת משום שלבעלי הרכבים יש חובה שלא לפגוע בה. כשאני עומד ליד בריכה ואדם אחר טובע, אין לו זכות כלפי שאני אציל את חייו. יש לו את הזכות שלא אטביע אותו ואולם אין לו את הזכות שאציל אותו.

דוגמא לסעיף בחוק המתייחס למחדל:

❖ ס' 362 הזנחת ילדים ומושגחים אחרים

❖ הוריו של ילד שלא מלאו לו ארבע עשרה שנים או של מי שאינו מסוגל לדאוג לצרכי חייו (בסעיף זה ובסעיף הבא – מושגחים), וכל המחוייב על פי דין או על פי הסכם לדאוג לצרכי חייו של מושגח הנתון להשגחתו, והוא אינו מספק מזון, לבוש צרכי לינה וצרכי חיים חיוניים אחרים במידה הדרושה לשמירת שלומו

ובריאאותו, דינו מאסר שלוש שנים, זולת אם הוכיח שנקט אמצעים סבירים לפי הנסיבות להשגת הדרוש כדי לספק את הצרכים ואין בידו לספקם.

❖ עלינו להבין כי להורה יש אחריות מוחלטת ביחס לילדיו.
❖ האם לילד יש אחריות מוחלטת ביחס להוריו?
פס"ד דייויס:

הבת חיה אצל אמא, על חשבון כספי הסעד של האם החולה. בסופו של דבר גילו את האם במצב מאוד קשה, והתברר שהיא הורעבה, סבלה מתת תזונה וקפאה מקור. האם מתה כתוצאה מכך, והבת הואשמה בגרימת מוות ברשלנות. השאלה היא האם הייתה על הבת חובה חיובית.

התשובה העקרונית היא שלילדים אין חובה מיוחדת ביחס להוריהם.

במקרה ספציפי זה בית המשפט מרשיע את הבת בגרימת מוות ברשלנות, בגלל הפרת חוזה – לא מפורש אלא משתמע. האם נתנה לבת לגור אצלה + העבירה לביתה את הזכות לשימוש בתלושי המזון שלה. מתוקף זה נוצר חוזה שמחייב את הבת לדאוג לצרכיה הבסיסיים של האם.

חוזה מכללא – חוזה לא מפורש אלא משתמע מין התנאים.

פס"ד מילר:

- ❖ מילר הצית סיגריה ונרדם על מזרן קש.
- ❖ הסיגריה הציתה את המזרן.
- ❖ מילר מתעורר ומגלה שהמזרן עולה באש.
- ❖ מילר עובר לחדר אחר והבית נשרף.
- ❖ האם ניתן להאשים את מילר בהצתה?

❖ כן..

❖ למרות שמילר גרם להצתה בסיטואציה של חוסר רציה, הרי שנוכח התנהגותו שאינה תקינה היה עליו לכבות את השריפה. התנהגותו הלא תקינה (יצירת מצב מסוכן) של מילר הייתה בכך שהלך לישון עם סיגריה בוערת בידיו.

היוצר מצב מסוכן, עליו לטפל בו. זהו מחזל אך מכיוון שהמזרון הוצת בהעדר רציה המחזל היה בכך שהוא לא עשה כלום כדי לכבות את השריפה.

האם החובה הזו שאומרת שהייתי עד לתאונה או רצח או ידעתי שמתכננים רצח או שוד, ולא עשיתי דבר, אהיה אשם באותה עבירה שבוצעה?

סעיף 262 אי מניעת פשע

מי שידע כי פלוני זומם לעשות מעשה פשע ולא נקט את כל האמצעים הסבירים למנוע את עשייתו או השלמתו דינו – מאסר שנתיים.

מרכיבי העבירה הפלילית:
❖ העבירה הפלילית בנויה מ – 2 יסודות:

❖ היסוד העובדתי - מה קורה בשטח
❖ והיסוד הנפשי- מה קורה בתוככי מוחו ונפשו של האדם.

❖ היסוד העובדתי – ההתרחשות העובדתית, הפיזית שאירעה בזמן ביצוע העבירה הפלילית. יסוד זה יכול להיות מורכב משלושה חלקים:

1. התנהגות : מעשה ו/או מחדל.
2. נסיבות.
3. מרכיב תוצאתי.

דוגמא לעבירה:

❖ 273 תקיפת שוטר בשעת מילוי תפקידו
התוקף שוטר כשהוא ממלא תפקידו כחוק או אדם אחר העוזר לשוטר, דינו – מאסר עד שלוש שנים ולא פחות מחודש ימים.

❖ התנהגות: התוקף.

❖ נסיבות : שוטר כשהוא ממלא תפקידו, או אדם אחר העוזר לשוטר.
❖ אין כאן תוצאה – אין נפקות לשאלה האם נפגע השוטר אם לאו.

סעיף 333 חבלה חמורה:

החובל בחברו חבלה חמורה שלא כדין, דינו מאסר שבע שנים.

❖ התנהגות: החובל.

❖ נסיבות : חברו (במי חובלים? חשוב לדעת שזה אדם ולא כלב) + שלא כדין.
❖ תוצאה חבלה חמורה.

סעיף 334 פציעה.

❖ הפוצע חברו שלא כדין, דינו - מאסר שלוש שנים.

❖ התנהגות: פוצע.

❖ נסיבות : חברו + שלא כדין (שלא כמו רופא לדוגמא, אשר חובל באדם כדין).
❖ תוצאות : פציעה.

298 הריגה

הגורם במעשה או במחדל אסורים למותו של אדם, יאשם בהריגה, ודינו מאסר עשרים שנה.

❖ התנהגות : הגורם במעשה או במחדל.

❖ נסיבות: אדם.

❖ תוצאה : מוות.

❖ היסוד הנפשי – התהליכים ההכרתיים (המודעות) והאמוציונליים שאירעו בנפשו של מבצע העבירה.

❖ אדם נחשב כמבצע עבירה רק אם עשה אותה במחשבה פלילית, אלא אם כן נקבע בחוק שהיסוד הנפשי הוא רשלנות או שהעבירה היא מסוג העבירות שיש לגביהן "אחריות קפידה".

ככל שהמרכיב הנפשי חזק יותר כך העבירה חמורה יותר ובהתאם העונש:

300 רצח

(א)(2) גורם בכוונה תחילה למותו של אדם – מאסר עולם ועונש זה בלבד.

298 הריגה

הגורם במעשה או במחדל אסורים למותו של אדם, יאשם בהריגה, ודינו - מאסר עשרים שנה.

304 גרימת מוות ברשלנות

הגורם ברשלנות למותו של אדם, דינו - מאסר שלוש שנים.

מרכיב תוצאתי:

לא כל עבירה מכילה רכיב תוצאתי, כאשר מופיע רכיב תוצאתי יש חובת הוכחה לגביו, וכן יש לקשור בין ההתנהגות לתוצאה.

- עבירה ללא רכיב תוצאתי:

סעיף 98 גרם למלחמה

מי שעשה בכוונה להביא לידי פעולה צבאית נגד ישראל, מעשה שיש בו כדי להביא לכך, דינו - מאסר 15 שנה.

עבירה עם רכיב תוצאתי:

❖ 221 זיהום מים

- המעכיר או מזהם מי מעין, מיכל או מאגר או מי מקום אחר, ועושה אותם בכך פחות מתאימים למטרה שהם משמשים לה כרגיל, דינו – מאסר 3 שנים.

כלומר צריך להיות קשר סיבתי בין ההתנהגות לבין התוצאה:

❖ דוגמא:

3 חברים הולכים במדבר, שניים מתוכם מתכווננים להרוג את השלישי ע"י הרעלת המים שלו במימיה. רגע לפני התחרט החבר השני ושפך את המים של החבר השלישי מן המימיה.

❖ החבר השלישי מת מהתייבשות.

❖ האשמה תוטל רק על החבר השני. כלומר האשמה תוטל רק על מה שקרה בפועל.

- דוגמא נוספת אדם תכנן לרצוח אדם אחר, לשם כך הוא לקח גרזן גדול דו להבי ושק ע"מ להסתיר בו את הגופה.

הרוצח הפוטנציאלי התחיל בנסיעה במכוניתו לכיוון בית הקורבן הפוטנציאלי, לפתע פתאום קפץ הקורבן הפוטנציאלי לכביש ונדרס ע"י הרוצח הפוטנציאלי שלא בכוונה.

❖ האם ניתן להאשים את הרוצח הפוטנציאלי ברצח?

❖ לא.

איך יודעים אם קיים קשר סיבתי?

כדי לבדוק עניין זה נשאלת השאלה האם לולא מה שקרה, ההתנהגות, התוצאה עדיין הייתה מתרחשת: - אם ללא הגרזן והשק היה איציק מת? כן.

מבחנים:

❖ מבחן הסיכון – האם התוצאה היא בתחום הסיכון הנובע מאותה התנהגות.

❖ מבחן השכל הישר – בו נשאלת השאלה, האם התערבות גורם נוסף שוללת את הקשר הסיבתי. (גורם זר מתערב).

❖ מבחן הצפיות – האם הנאשם היה צריך לצפות, כאדם סביר שהתנהגותו תוביל לתוצאה שאירעה.

קשר סיבתי פסקי דין:

❖ ע"פ 341/82 בלקר נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(1) 1

❖ מר בלקר שפך על אישתו נפט וניסה להציתה, לאחר מיכן השליך אותה מחלון ביתם בקומה הרביעית. כתוצאה מן הנפילה נגרם לאישתו מוות מוחי, היא חוברת למכשירי הנשמה, וכעבור זמן מה נותקה. מר בלקר הורשע ברצח בכוונה תחילה של אשתו. מר בלקר טוען בערעורו כי לא הוא הגורם למותה של אישתו, אלא הגורם למותה של אשתו הוא ניתוק מכשיר ההחייאה שלה, ובכך מתנתק הקשר הסיבתי בין התנהגותו לתוצאת מותה של אשתו.

האם לענייננו גורם זר מתערב?

נפסק שמוות מוחי נחשב כמוות מבחינה משפטית. השופט שטרסברג כהן הוסיפה, שגם אלמלא הקביעה הנ"ל ניתן היה להרשיע את המערער לפי מבחני הקשר הסיבתי, שכן הניתוק ממכשיר הנשמה אינו מהווה גורם זר מתערב.

ולענייננו סעיף : 309 גרימת מוות – מהי

❖ בכל אחד מן המקרים המנויים להלן יראו אדם כאילו גרם למותו של אדם אחר, אף אם מעשהו או מחדלו לא היו הגורם התכוף ולא היו הגורם היחיד למותו של האחר.

❖ הסב נזק גופני המצריך טיפול רפואי או כירורגי והטיפול גרם למותו של הניזוק, ואין נפקא מינה אם הטיפול היה מוטעה ובלבד שנעשה בתום לב ובידיעה ובמיומנויות רגילות, שאם לא נעשה כן – לא יראו את מסב הנזק כמי שגרם למותו של הניזוק. (איציק הגיע לבית החולים לאחר שאיריס דקרה אותו בברך, לאחר טיפול זה או אחר בבית החולים מת איציק) (האחריות היא על איריס והיא אשמה ברצח...)

❖גם חבלת גוף שלא הייתה מביאה למות הנחבל אילו נזקק לטיפול רפואי או כירורגי נכון או אילו נהג זהירות מספקת באורח חייו. (אם איציק לא היה שותה כל כך הרבה, האגרוף לכבד לא היה הורג אותו).
❖באלימות או באיום באלימות הביא אדם לעשיית מעשה שגרם למותו, כשהמעשה נראה לנפגע כדרך טבעית בנסיבות המקרה להימלט מן האלימות או מן האיומים (איציק דפק על הדלת באיומים, עדי קפצה מהחלון ומתה).
❖במעשהו או במחדלו החיש את מותו של אדם הסובל ממחלה או מפגיעה שהיו גורמות למותו גם אילו לא מעשהו או מחדלו זה (המתת חסד, ניתוק ממכונת הנשמה).
❖מעשהו או מחדלו לא היה גורם מות, אילו לא נצטרף עמו מעשה או מחדל של האדם שנהרג או של אדם אחר.

כיתן נגד וייס, – ניתוק קשר סיבתי.

❖שומר של חברת כיתן, השתמש בנשק שניתן לו בעבודתו במפעל כדי להרוג את עורך דינו, עקב מפח נפש שגרם לו, השומר היה במשך תקופה ארוכה במצוקה נפשית (שלושה מילדיו נפטרו) ונהג לשתות לשוכרה.

❖נטען שעל המערערת היה להבחין בחוסר יציבותו הנפשית של השומר ובנסיבות אלה לא לאפשר לו לשאת נשק, **שכן יש לצפות** שאדם במצבו יעשה שימוש מזיק בנשק (לכיתן יש אחיות לזהות שיש בעיה עם השומר, שכן היו סימנים מקדימים, ולכן חלק מהאחריות חל גם עליהם).

הסוגיה:

בהינתן הקביעה שהמערערת התרשלה בפיקוח על כלי הנשק שבידה, האם היה עליה לצפות מראש את התרחשות התוצאה או שמא מעשהו של השומר הינם בגדר גורם זר מתערב המנתק את שרשרת הסיבתיות המשפטית בין התרשלותה לבין מותו של המנוח.

❖ביהמ"ש קבע כי במקרה זה המערערת לא היתה חייבת לחזות מראש כי אדם כדוגמת השומר (ללא עבר פלילי, אושר ע"י המשטרה לשאת נשק, שימש כשומר שנים רבות) יהיה מסוגל לרצוח אדם לו רחש שנאה וטינה אשר המערערת לא יכלה לדעת עליהם.

❖אין לראות קשר סיבתי בין התרשלות המערערת שהתבטאה בחוסר פיקוח נאות על הנשק, לבין מעשה הרצח שבוצע ע"י העובד שלה.

מעשה :

❖פסק דין דרורי -

❖חבורה של שישה אנשים פרצו ל - 169 כספות בבנק. האנשים הועמדו לדין בגין פריצה של 125 כספות. השאלה הנשאלת הנה האם מדובר במעשה אחד או ב - 125 מעשים נפרדים.

❖מקרים דומים -

❖אדם נכנס חדירה וגונב 125 שטרות של 50 ₪. האם מדובר במעשה אחד או ב- 125 מעשים?

❖כמובן שמדובר במעשה אחד, קיימת תמימות דעים שכאשר גונבים מדירה אחת מספר חפצים מדובר במעשה אחד.

❖הסיבה שבגללה אנו לא סופרים רק מעשים היא שאנו לא סופרים עובדות, אלא מעשים פליליים עבירות. לכן מטרת הספירה היא לקבוע כמה עבירות נעברו, עבירה היא פגיעה בזכותו של אדם אחד, ולכן אנו סופרים כמה זכויות נפגעו.

❖בפסק דין דרורי נפגעו זכויותיהם של 125 אנשים (לכן הועמדו לדין על 125 מעשים נפרדים).

פס"ד פופר:

❖ עמי פופר ניגש ל – 17 בני מיעוטים שהמתינו בצומת, ירה בהם באש אוטומטית הרג 7 ופצע 10.

❖ האם מדובר במעשה אחד או בסדרת מעשים?

❖ מה היה המצב אם לעמי פופר הייתה מכונת ירייה והיה לוחף על ההדק פעם אחת בלבד?

❖ מה היה המצב אילו עמי פופר היה מטמין פצצה וגורם לפיצוץ אחד? האם עסקינן בסדרת מעשים או במעשה בודד?

היסוד הנפשי

ליסוד ההתנהגותי חייב להתלוות יסוד נפשי. כלומר על מבצע העבירה להבין מבחינה רציונלית את אשר הוא מבצע.

כך שגם אם אדם חולה במחלת נפש מסוג סכיזופרניה ומבצע עבירה כלשהי הרי שלמרות שהוא ביצע את כל ההתנהגויות, עדין הוא לא יועמד לדין, כי אין לו את היסוד הנפשי, קרי את יכולת ההבנה להבין את אשר ביצע ואת היכולת להבחין בין טוב לרע.

בפילילים העיקרון המנחה הוא עיקרון האשמה, ככל שאדם אשם יותר כך קל יותר להעניש אותו. עיקרון האשמה מורכב משני חלקים:

1. להתנהגות צריך להתלוות יסוד נפשי כלשהו.
2. לאדם קיים חופש בחירה לבצע את העבירה או לא לבצע את העבירה.

חופש בחירה?

כאשר לאדם יש את האפשרות לבחור האם לעשות משהו או לאו – זה הוא חופש בחירה. כשאדם בוחר בהתנהגות פלילית, יש הצדקה לבוא אליו בטענות ולהעניש אותו במידת הצורך.

יש להבין שכשמדובר על חופש בחירה מדובר בחופש בחירה יחסי, שהרי נקודת המוצא של כל אדם היא שונה, כל אחד מאתנו בא מרקע אחר, ממשפחה שונה, ממצב סוציו - אקונומי שונה וכו'. כל אלה משפיעים בסופו של יום על חופש הבחירה שלנו.

במשפט הפילילי קובע המחוקק מצבים מסוימים שכאשר הם מתקיימים ואין חופש בחירה אז לא ניתן להעניש את האדם למרות שמבחינה התנהגותית ביצע את מלוא העבירה.

1. היעדר יכולת של אדם להבין את משמעות מעשיו. חוסר הכרה פיגור שכלי, ערעור חושים ועוד.
2. העדר יכולת לקלוט את סולם הערכים החברתי.
3. היעד יכולת שליטה, כאשר אדם לא שולט בגופו או באיברים מסוימים בגופו.

יסוד נפשי

יסוד נפשי מתאר את ההתייחסות הנפשית הנדרשת של מבצע המעשה הפלילי, על מנת שנוכל להרשיעו.

ההתייחסות צריכה להיות :

- כלפי עצם ההתנהגות
- קיומן של הנסיבות
- ולאפשרות גרימת התוצאה עפ"י הגדרת העבירה (באם עסקינן בעבירת תוצאה).

ליסוד הנפשי צורות ודרגות שונות, המבטאות את מידת האשמה של העבריין ואת מידת הסיכון החברתי הצפוי ממנו. ובהתאם את העונש הצפוי לו.

דוגמא ליסוד נפשי ביחס לנסיבות:
סעיף 379 דין תקיפה סתם

התוקף שלא כדין את חברו, דינו מאסר שנתיים, והוא אם לא נקבע בחוק זה עונש אחר לעבירה זו מחמת נסיבותיה.

סעיף 274 תקיפת שוטר בנסיבות מחמירות

התוקף שוטר כשהוא ממלא תפקידו כחוק ונתקיימה בו אחת מאלה, דינו מאסר עד חמש שנים ולא פחות משלושה חודשים:

(1) התכוון להכשיל את השוטר בתפקידו או למנוע או להפריע אותו למלאו.

הסיטואציה:

בערב של יום שישי בשעה 2:00 בלילה דני חוזר לביתו ממסיבה סוערת. לפתע פתאום מסמטה שליד ביתו מגיחים שני אנשים הלבושים במעילי עור ודורשים ממנו בתוקף ובנימוס להתלוות אליהם לחקירה.

דני אינו חושב פעמיים ומכה נמרצות את שני השוטרים.

האם דני יואשם בהתאם לסעיף 379 או בהתאם לסעיף 274?

• דרישות המחשבה הפלילית:
19 דרישת מחשבה פלילית

אדם מבצע עבירה רק אם עשאה במחשבה פלילית, זולת אם -

- (1) נקבע בהגדרת העבירה כי רשלנות היא היסוד הנפשי הדרוש לשם התהוותה או
- (2) העבירה היא מסוג של אחריות קפידה.

20 מחשבה פלילית

- (א) מחשבה פלילית – מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות ולאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה, ולעניין התוצאות גם אחת מאלה:
- (1) כוונה – במטרה לגרום לאותן התוצאות (כשעדי זרקה את העציצים בכוונה כדי להרוג את יינון):
 - (2) פזיזות שבאחת מאלה:
- (א) אדישות – בשוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות (כשעדי ניקתה את העציצים בנוקשות שגרמה להם ליפול וליינון לסגור פינה):
- (ב) קלות דעת – בנטילת סיכון בלתי סביר לאפשרות גרימת התוצאות האמורות מתוך תקווה להצליח למנען (כשעדי זרקה את העציץ כדי להספיק לתפוס אותו לפני שיפגע בינון, אבל כמובן שלא הצליחה ואז הוא... סגר פינה...).

- (ב) לעניין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן (כשדנה ירתה לשמים כי להרוג ציפור, בזמן מפגן צניחה ביום העצמאות והרגה אילו 4 צנחנים).

- (ג) לעניין סעיף זה -

- (1) רואים אדם שחשד בדבר טיב התנהגות או בדבר אפשרות קיום הנסיבות כמי שהיה מודע להם, אם נמנע מלבררם (כשדנה העבירה מזוודה מסוחר סמים גדול אחד לשני ואפילו לא טרחה לברר מה יש בפנים היא אחראית לתוכן).
- (2) אין נפקה מינא אם המעשה באדם אחר או נכס אחר, מזה שלגביו אמור היה המעשה להיעשות (אם איציק ניסה לירות בדנה אבל פגע ביוליה אז הוא עדיין אחראי לרצח יוליה).

למחשבה הפלילית שני מישורים:

1. מודעות – ידיעה. האדם פועל, מתנהג בדרך כלשהי כשהוא יודע ומכיר במה שהוא עושה.

2. החלק הרגשי – יש יחס רגשי והוא בא לידי ביטוי בעבירה תוצאתית – אני רוצה שהוא ימות (כוונה) ו/או לא איכפת לי שהוא ימות (אדישות).

כלומר מחשבה פלילית הנה :

מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות ולאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה

כלומר עסקינן בידיעה בפועל, ידיעה סובייקטיבית של מבצע העבירה, זוהי הידיעה בפועל למרכיבי היסוד העובדתי הקבועים בעבירה.

בסעיף קטן (ג)(1) קיימת הרחבה של יסוד המודעות- רואים אדם שחשד בדבר טיב ההתנהגות או בדבר אפשרות קיום הנסיבות כמי שהיה מודע להם, אם נמנע מלבררם (המעבירה מזוודת סמים).

דוגמא:

ע"פ 5612/92 מדינת ישראל נ' בארי ואח' פ"ד מח(1) 302

ארבעת הנאשמים בני 17 בזמן האירוע הואשמו באינוס של נערה בת 14.5. לטענת המשיבים נעשו המעשים שעליהם התלוננה הנערה, בהסכמתה המלאה ללא כל הבעת התנגדות וללא כל איום מצדם.

כלומר לשיטתם לא היה להם את רכיב המודעות באשר לסירובה של הנערה לקיים עימם יחסי מין.

הנערים הואשמו בסעיף 345 אינוס
(א) הבועל אישה-
(1) שלא בהסכמתה החופשית.

כלומר הנערים טענו שהבעילה התבצעה בהסכמתה החופשית של הנערה. בית המשפט קבע כי הבועלים עצמו את עיניהם על בסיס נסיבות העבירה שמהן ניתן היה ללמוד כי האדם הסביר, בחקותו את הנאשמים היה מבין כי עסקינן בבעילת אישה שלא בהסכמתה.

כלומר הנערים למרות שטענו לכאורה כי הבעילה הייתה בהסכמה – בית המשפט בבוחנו את מכלול נסיבות האירוע קבע כי הנערים עצמו עיניהם מראות את סירובה של הנערה ואולם עצימת עיניים זו היתה משולה למודעות באשר: "רואים אדם שחשד בדבר טיב ההתנהגות או בדבר אפשרות קיום הנסיבות כמי שהיה מודע להם, אם נמנע מלבררם."

- דוגמא נוספת אדם בן 30 אשר הולך לדיסקוטק ופוגש קטינה. האדם אינו שואל אותה לגילה, ואולם ידוע שעסקין בדיסקוטק לילדי תיכון: לימים מתברר שהקטינה היא בת 15.5.

סעיף 346 בעילה אסורה בהסכמה.

(א) הבועל קטינה שמלאו לה ארבע עשרה שנים וטרם מלאו לה שש עשרה שנים, והיא אינה נשואה לו, או הבועל קטינה שמלאו לה שש עשרה שנים וטרם מלאו לה שמונה עשרה שנים, תוך ניצול יחסי תלות, מרות, חינוך או השגחה, או תוך הבטחת שווא לנישואין, דינו – מאסר חמש שנים.

האם ניתן יהיה להרשיע אדם זה בבעילה אסורה בהסכמה למרות שלא ידע את גילה המדויק של הקטינה?

כן – עצימת עיניים.

מודעות מועתקת, מודעות השלכתית (סעיף (20)(ג)2) אין נפקה מינה אם נעשה המעשה באדם אחר או בנכס אחר, מזה שלגביו אמור היה המעשה להיעשות.

כלומר אם אדם מודע לעובדה שהוא הולך לעשות מעשה שיגרום נזק ל – X אך בפועל המעשה גורם נזק לאדם Y, אזי ניתן להרשיעו בגרימת נזק לאדם Y. למרות שלכאורה לא היה לו יסוד נפשי של פגיעה באדם Y.

ע"פ 406/72 שניר נ' מדינת ישראל, פ"ד כ"ח(1) 234

שניר הורשע ברצח חמותו ובניסיון לרצוח את אשתו, גיסו וחברה של אשתו. לטענתו הכוונה להרוג התייחסה לאשתו ולא לחמותו ויש בטעות בזהות הקורבן כדי להפחית את עבירתו מרצח להריגה.

מדוע זה רצה מר שניר לשנות את העבירה מרצח להריגה?

מה נפק?

אין נפקה מינה באשר לזהות הנרצח, ואין נפקה מינה לעניין האחריות הפלילית אם הכוונה הפלילית היתה מכוונת במישרין אם לאו. אין רואים כוונה פלילית כאילו הייתה מכוונת לאדם מסוים דווקא.

מה למדנו על מודעות עד עכשיו:

1. מודעות = ידיעה בפועל.

2. מודעות = עצימת עיניים, חשד שנמנעים לברר.

3. מודעות = מודעות מועתקת.

מה קורה בעברות תוצאה?
בעברות תוצאה אנו זקוקים לאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה.. ולעניין התוצאות גם אחת מאלה
1. כוונה – במטרה לגרום לאותן תוצאות.

פיזיות שבאחת מאלה:

2. אדישות.

3. קלות דעת.

לעניין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן – כלומר (ניקח את מקרה הריגול של מנבר – אשר טען נחרצות שלא רצה לגרום כל נזק למדינת ישראל... בית המשפט קבע ואמר שאם סייעת להקים מפעל כימי באיראן בעבור בצע כסף הרי שאין ולא יכול להיות ספק שראית מראש את התרחשות התוצאות של נזק למדינת ישראל כאפשרות קרובה לוודאי, כך שלמרות שלטענתך לא התכוונת לגרום נזק הרי לעניין היסוד הנפשי ראיית התוצאות מראש כמוה ככוונה).

ע"פ 172/88 ואנונו נגד מדינת ישראל, פ"ד מד (3) 265
ועונונו הורשע בסיוע לאויב במלחמה לפי סעיף 99 לחוק העונשין. לטענתו לא הוכחה הכוונה הפלילית הנדרשת בעבירה זו, קרי כוונה לסייע לאויב במלחמתו נגד מדינת ישראל.

סעיף 99 סיוע לאויב במלחמה

(א) מי שעשה, בכוונה לסייע לאויב במלחמתו נגד ישראל, מעשה שיש בו כדי לסייעו לכך, דינו – מיתה או מאסר עולם.

כלומר ועונונו טען מסרתי סודות ואולם לא בכוונה לסייע לאויב לכן לא היה לי יסוד נפשי של כוונה.

בית המשפט: המודעות להתממשות, כאפשרות קרובה לוודאי, של היעד הטמון במטרה המייחדת את המחשבה הפלילית בה תלויה העבירה, שקולה כנגד השאיפה להגשמת היעד או השגתו, ויש בה בהיעדר המטרה, כדי לשמש תחליף לה.

כך קיימת משוואה כי מודעות לתוצאה = לכוונה ליצור את אותה התוצאה.

**פיזיות: אדישות: שוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות ו/או קלות דעת
בנטיית סיכון בלתי סביר לאפשרות גרימת התוצאות האמורות, מתוך תקווה להצליח למנעו.**

ע"פ 498/89 מדינת ישראל נ' יפרח, פ"ד מה(1) 384
העובדות

יפרח ירה בתלמידה בעקבות תקרית יידוי אבנים לעבר הרכב בו נסע. יפרח עם אנשים אחרים דלק אחרי התלמידות מידות האבנים, ובהיותו ליד שער בית הספר ירה באקדחו ירייה, שנועדה

לפזר את התלמידות, ולא נועדה לפגוע במישהו מהנמצאים בחצר. לדאבון הלב אחת התלמידות נפגעה ונהרגה מן היריה האמורה.

בבית דין קמא הורשע יפרח בגרימת מוות ברשלנות, המדינה ביקשה להרשיעו בהריגה שכן נתקיימו במקרה זה יסודות העבירה: התרשלנות רבתי ויסוד של פזיזות לשלום הזולת.

נפסק:

פזיזות משמעה שהנאשם ידע את הסכנה, המבחן הוא סובייקטיבי, כלומר האם מר יפרח באופן ספציפי נתן דעתו על הסכנה שלקראתה הוא הולך?

אין פירושה של פזיזות שהאדם חפץ לגרום לתוצאה המזיקה. נהפוך הוא, ברוב המקרים הוא חפץ שהתוצאה תימנע, אך אם עשה מה שעשה ובידיעת הסיכון ניסה את מזלו, בתקווה שאיך שהוא יצא בשלום, הריהו פזיז.

תוצאות פסק הדין:

בעת יריית הירייה הממיתה לא נשקפה כל סכנה למר יפרח ולנוסעי המכונית, ובנסיבות אלה ירייה לכיוון חצר בית הספר, שבה נמצאות תלמידות, מהווה רשלנות רבתי, שיש עמה פזיזות ואי אכפתיות. אשר על כן הורשע מר יפרח בעבירת הריגה שיש עמה יסוד נפשי.

ע"פ 6359/99 מדינת ישראל נ' קורמן, פ"ד נד (4) 653
העובדות:

מר קורמן, רכז הביטחון של הישוב הדר ביתר, רדף אחרי ילד, בשעה שיידה אבנים לעבר כלי רכב ישראלים. לטענתו, כאשר הגיע לילד, צעק עליו והילד התעלף. בנייתוח שלאחר המוות נמצא ריכוז של חבלות לאורך צוואר הילד. לאחר השחזור, הגיע הפתולוג לדעה שמותו של הילד נגרם מבעיטה.

עבירה רלבנטית לענייננו הנה עבירת ההריגה על בסיס התנהגות פזיזה.

כלומר:

הפזיזות כוללת בחובה אדישות כלפי התוצאה הקטלנית, או קלות דעת ביחס לאפשרות גרימת המוות. שני הרכיבים שונים זה מזה, במהותם ובחומרתם: הפועל מתוך אדישות, למרות שאינו רוצה להמית את הקורבן, הינו שווה נפש כלפי האפשרות כי התנהגות ותגרום למות הקורבן. לעומתו, הפועל מתוך קלות דעת לוקח סיכון במודע, אך הוא מקווה ואף רוצה בכך, כי הקורבן לא ימות.

פסק הדין:

השופטים קבעו עובדתית כי מר קורמן הכה את המנוח בצווארו, במיקום קטלני, בו גם מכה לא חזקה עשויה לגרום למוות. קל וחומר, כאשר קיים פער כוחות בין המכה לבין הקורבן. בנסיבות אלו, חזקה על מר קורמן, שהיה מודע לכך שהתנהגותו עשויה לגרום למוות הילד. חזקה ראייתית זו לא נסתרה על ידי מר קורמן, אם זאת מר קורמן לא היה אדיש לאפשרות גרימת מותו של הילד, אלא פעל מתוך קלות דעת.

לאור זאת הוכחה עבירת ההריגה.

21 רשלנות

(א) רשלנות – אי מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות או לאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה, כשאדם מן הישוב יכול היה בנסיבות העניין, להיות מודע לאותו פרט, ובלבד –

(1) שלעניין הפרטים הנוספים היתה לפחות רשלנות כאמור.
(2) שאפשרות גרימת התוצאות לא היתה בגדר הסיכון הסביר.

(ב) רשלנות יכול שתקבע כיסוד נפשי מספיק רק לעבירה שאיננה מסוג פשע.

רשלנות היא יסוד נפשי חריג ויוצא דופן בדין הפלילי.

פרוש המונח רשלנות הוא יחוס לאדם היעדר מודעות בפועל, אלא מודעות בכח. מודעות בכח זוהי מודעות של האדם הסביר המושלכת לאדם נעדר מודעות.

ובמילים אחרות:

דני ביצע מעשה אסור/מסוכן, ואולם דני בעצמו לא הבין שהמעשה ואולם כל אדם אחר סביר אשר היה עושה את המעשה היה מבין עי עסקין במעשה אסור/מסוכן.

מי זה האדם הסביר?

זוהי דמות, דגם אבסטרקטי ופיקטיבי של אדם בעל פוטנציאל אינטלקטואלי וכושר תפיסה ממוצע אשר תוך דאגה ראויה להיות שומר חוק עשוי להיות מודע לכל רכיבי היסוד הנפשי שבעבירה.

רשלנות היא חריגה לגבי כלל המודעות הפלילית – אין בה מודעות של יסודות העבירה, ניתן ליחס רשלנות רק אם היא מוגדרת בעבירה עצמה, וכן ניתן ליחס רשלנות רק בעברות שאין פשע (קרי עד 3 שנות מאסר). בעבירת הרשלנות למרות שלא מתקיימת מודעות מתקיימת עבירה פלילית ומיחסים לאדם מודעות בכוח של אדם מן הישוב.

הגורם ברשלנות למותו של אדם, דינו – מאסר שלוש שנים.

ד"נ 15/64 בש נגד היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יט (1) 309

שני פעוטים מצאו מותם בחניקה כתוצאה מכניסתם למקרר ריק שעמד בחצר בית ודלת המקרר נסגרה מאחוריהם. בפסק דינו יחס בית המשפט העליון את סיבת מותם לרשלנותו של מר בש, אשר העמיד בחצרו את המקרר אשר יצא מכלל שימוש והשאירו שם ללא השגחה, כך שהילדים יכלו להיכנס אליו במהלך משחקם. מר בש הורשע בגרימת מוות ברשלנות על סמך הקביעה כי האדם הסביר חייב היה לצפות מראש את אשר קרה וכי מידת הצפיות שכל בית המשפט לקבעה במקרים אלה, נקבעת על פי נסיון החיים והידיעה הכללית שבידי השופט.

לענייננו מר בש הביא הרבה מאוד אנשים שיעידו כי האדם הסביר, משאיר מקררים נטושים לאין ספור בכל מיני חצרות, וכי הוא נהג באופן סביר כמו כל אדם אחר.

בית המשפט פסק כי בית המשפט הוא שיחליט מי הוא האדם הסביר (מבחן של "צפיות סבירה" היא הערכה של בית המשפט), כי מר בש נהג שלא כמו האדם הסביר, ולכן בקשתו של מר בש לקיום דיון נוסף נדחתה.

22 אחריות קפידה והיקפה

(א) אדם נושא באחריות קפידה בשל עבירה, אם נקבע בחיקוק שהעבירה אינה טעונה הוכחת מחשבה פלילית או רשלנות: ואולם, אין בהוראות סעיף קטן זה כדי לבטל את האחריות בשל עבירות שחוקקו טרם כניסתו לתוקף של חוק זה ונקבע בדיון שאינן טעונות הוכחת מחשבה פלילית או רשלנות.

לעניין סעיף קטן זה, "בדין" – לרבות בהלכה הפסוקה.

(ב) לא יישא אדם באחריות לפי סעיף זה אם נהג ללא מחשבה פלילית וללא רשלנות ועשה כל שניתן למנוע את העבירה: הטוען טענה כאמור עליו הראיה.

(ג) לעניין אחריות לפי סעיף זה, לא יידון אדם למאסר, אלא אם כן הוכחה מחשבה פלילית או רשלנות.

אחריות קפידה

לפני תיקון 39 קיים היה המושג "אחריות מוחלטת" – כלומר אתה אחראי גם אם אין לך כל יסוד נפשי.

למה הכוונה ?

בעבירות של "אחריות מוחלטת" באם נקבע בחוק של מדינת טנזניה לדוגמא, כי אסור לאזרח של ליכטנשטיין להציב כף רגלו במדינת טנזניה בעבירה של אחריות קפידה, אזי גם אם ייחטף אזרח ליכטנשטיין ע"י השירותים החשתיים של טנזניה ויובא בפני שופט, יוכל השופט להרשיעו בשהייה בלתי חוקית בטנזניה.

כיום אין יותר אחריות מוחלטת אלא אחריות קפידה, שבה באם אדם עשה הכל על מנת למנוע את העבירה שקשורה לאחריות הקפידה אזי יוכל לצאת זכאי.

דוגמא : לפסק דין מימי האחריות המוחלטת + מה הייתה לפי דעתכם התוצאה המשפטית דהיום?

ד"נ 11/65 גדיסי נ' היועץ המשפטי לממשלה פ"ד כ(1) 57 **• העובדות**

מר גדיסי נהג בטרקטור ובעת שבלם את הרכב לא האיר פנס הבלם האחורי. הוא הורשע בעבירה על תקנות התעבורה – עבירות אחריות מוחלטת.

ממש ביום המקרה תיקן מכונאי את פנס הבלם האחורי, אולם בזמן הנסיעה התקלקל פנס הבלם בשנית מחמת הקפצת אבן שפגעה במערכת הבלימה. מר גדיסי לא ידע על הפגיעה ולכן המשיך בנסיעה.

פסק הדין:

מר גדיסי הורשע, בית המשפט פסק כי אי עובדת ידיעת הקלקול (היעדר יסוד נפשי) אינה מעלה ואינה מורידה לגבי עבירת האחריות המוחלטת.

האם דהיום תוצאות פסק הדין היו שונות?

עיקרון הסימולטניות
יש צורך שהמחשבה הפלילית וההתנהגות יתבצעו
צוותא חדא.

באם אין סימולטניות בין המחשבה הפלילית וההתנהגות
אזי לא ניתן להרשיע.
ע"פ 33474 ג'מאמעה נ' מדינת ישראל, פ"ד כ"ט (2) 29
העובדות:

מר ג'מאמעה הכה את המנוחה במקל, חנק אותה והשליך אותה לבאר בכוונה לסלק את מה שהוא חשב לגווייתה.
הוכח שהמנוחה היתה עדיין בחיים שעה שהושלכה לבאר ומותה נגרם כתוצאה מטביעה במי הנהר.

מר ג' הורשע ברצח.

לטענתו של מר ג', אין להרשיעו ברצח מחמת היעדר מזיגה בין המעשה שגרם למוות לבין כוונת ההמתה שכן השלכת המנוחה לבאר, שהביאה למותה בטביעה, נועדה אך להעלים את עקבות הפשע ולא נבעה מהמנס – ריאה הנדרש.

מה נפסק?

מה לי כוונה להרוג במכה ובחניקה, מי לי להרגה
בטביעה – מכל מקום מקום הייתה שם כוונה להרוג,
וסדרת הפעולות של מר ג', שהיתה רצפיה מבחינת
הכוונה, השיגה את מטרתה, ואין נפקא מינה שבפועל,
מבחינה אובייקטיבית, השיג המערער את מטרתו מאוחר
יותר מאשר האמין.

עבירות נגזרות
הכנה (לא עניש, התכוננות לעבירה) < נסיון (מהלך נסיון הביצוע) < רצח (מהלך הביצוע)
עונש על נסיון הוא נגזר של העונש על העבירה המושלמת.

סעיף 25 נסיון מהו -

אדם מנסה לעבור עבירה אם, במטרה לבצעה, עשה מעשה שאין בו הכנה בלבד והעברה לא הושלמה.

• הסיטואציה של ניסיון כוללת אדם העושה מעשה כאשר המעשה הוא חלק משרשרת התרחשויות שיכולה להוביל להגשמת העבירה הפלילית

• הסיטואציה של ניסיון כוללת אדם העושה מעשה כאשר המעשה הוא חלק משרשרת התרחשויות שיכולה להוביל להגשמת העבירה הפלילית.

• האדם עושה את המעשה בכוונה לבצע את העבירה המושלמת אך הדבר לא מסתייע בידו.

• הסיבות לכך הן רבות ומגוונות הוא עשוי להיעצר על ידי המשטרה או סתם על ידי אזרחים אחרים, הקורבן עשוי להתחמק או להינצל או שהעבירה אינה ניתנת להשלמה בשל נסיבות שאינן ידועות למבצע העבירה.

• דוגמא: אדם היורה לעבר אדם אחר כאשר האדם האחר כבר מת. אם בילבי יורה בסברין לאחר שסברין כבר מתה מהתקף לב, ניתן להעניש את בילבי בנסיון לרצח, אפילו שסברין כבר מתה.

• דוגמא: נסיון כיוס כאשר אין כסף באותו כיס.

• התנאי הוא שתהיה עבירה שאותה ניסה האדם לעבור אך העבירה לא הושלמה שכן באם היתה העבירה מושלמת היינו מדברים כבר על ביצוע מושלם.

יש להבדיל בין ניסיון לבין הכנה מכיוון שהכנה איננה ברת עונש.

מדוע הכנה איננה ברת עונש?

• מכיוון שהרציונל של המחוקק הוא כי כל עוד אדם מצוי בשלבי ההכנה של העבירה הפלילית עדיין הוא יכול להתחרט ולא לבצע את מעשהו.

מהו הגבול בין מעשי ניסיון למעשי הכנה?

הגבול נובע מהרכיב ההתנהגותי שבעבירה המושלמת. כעיקרון ההבדל בין שלב ההכנה לשלב הניסיון מתבטא ברמת הקרבה לביצוע המושלם.

מעשי הכנה הנם "רחוקים" ואילו מעשי הניסיון הנם מעשים קרובים לביצוע העיקרי. מידת הקירבה נובעת מאופיו של הרכיב ההתנהגותי בעבירה המושלמת.

דוגמא: זרובבל מבקש מירחמיאל שימכור לו נשק ללא רישיון.

• סעיף 144 עבירות בנשק

• (א) הרוכש או המחזיק נשק בלא רשות על פי דין להחזקתו דינו – מאסר שבע שנים.

• ירחמיאל פונה למשטרה ומסגיר את זרובבל.

• בחקירתו במשטרה מודה זרובבל כי הסיבה בגינה ביקש לרכוש את הנשק הנה לשם ביצוע רצח.

•300 רצח

- (א) העושה אחת מאלה יואשם ברצח ודינו – מאסר עולם ועונש זה בלבד
- (2) גורם בכוונה תחילה למותו של אדם.

•במה נוכל להאשים את זרובבל?

- נוכל להאשים את זרובבל בניסיון לרכוש נשק שלא כדין.
- לא נוכל להאשים את זרובבל בניסיון לרצח מכיוון שעסקינן בהכנה.

מהו העונש על ניסיון?

העונש בגין הניסיון שווה ונגזר מהעונש הקבוע בעבירה עבור הביצוע המושלם.
העונש הוא זהה מכיוון שיש נכונות לפגוע בערך החברתי.

סעיף 34 ד תחולת דין העבירה

מלבד אם נאמר בחיקוק או משתמע ממנו אחרת, כל דין החל על הביצוע העיקרי של העבירה המושלמת חל גם על ניסיון, שידול ניסיון לשידול או סיוע לאותה עבירה.

ואולם בחוק קיימות גם עבירות ספציפיות הנוגעות לניסיון אשר בהן קבועים עונשים ספציפיים

סעיף 305 ניסיון לרצח

העושה אחת מאלה, דינו מאסר - עשרים שנים :

- (1) מנסה שלא כדין לגרום למותו של אדם.
- (2) עושה שלא כדין מעשה, או נמנע שלא כדין מעשות מעשה שמחובתו לעשותו, בכוונה לגרום למותו של אדם, והמעשה או המחזל עלולים מטבעם לסכן חיי אדם.

ואולם ההבדל בין ענישה רגילה לבין ענישה של ניסיון הנה מבוארת בסעיף 27

27 עונש מיוחד על ניסיון

הוראה שבה נקבע לעבירה עונש חובה או שנקבע לה עונש מזערי, לא תחול על ניסיון לעבור אותה.

כלומר הגדלת שיקול הדעת של בית המשפט:

דוגמא:

•סעיף 273 תקיפת שוטר בשעת מילוי תפקידו

•התוקף שוטר כשהוא ממלא תפקידו כחוק או אדם אחר העוזר לשוטר, דינו מאסר עד שלוש שנים ולא פחות מחודש ימים.

•בסיטואציה זו בגין ניסיון לתקיפת שוטר בית המשפט אינו מחויב להטיל מאסר מינימלי של חודש ימים.
העונש המינימלי מתבטל.

בעבר לפני תיקון 39 המנסה היה צפוי למחצית העונש הקבוע בעבירה, ואילו כיום ככלל זהה עונשו של המנסה לעונשו של המבצע למעט הסייגים שציינו.

השינוי הוא ביטוי לתפיסה חדשה הרואה בניסיון עבירה חמורה לא פחות מאשר העבירה המושלמת. תפיסה מושתתת על כך שהיסוד הנפשי בעבירות הניסיון הוא ברמת האשם החמורה ביותר, כוונה או מטרה, ועל כן הגישה החדשה לפיה אשמתו של המנסה אינה פחותה משום שכוונתו של המנסה לא יצאה לפועל בגלל התערבות גורמים שאינם קשורים בו או תודות למזל.

סעיף 34 ג סייג לניסיון, לשידול ולסיוע

הניסיון, השידול, הניסיון לשידול או הסיוע, לעבירה שהיא חטא אינם בני עונש.

כלומר מי שעושה ניסיון לעבירה שהיא חטא לא יענש.
עבירת החטא היא עבירה שעונשה נמוך משלושה חודשים (סעיף 24 (3)).

סייגים לענישה על ניסיון לביצוע פשע הם:

1. ניסיון לביצוע חטא איננו עניש
2. פטור עקב חרטה (תקף רק אם לא הושלמה העבירה)
3. אין עונש מינימום על ניסיון

ההבדל בין ניסיון להכנה:

נבוכדנצאר החליט לרצוח את מלכותו, המשטרה קיבלה מידע מודיעיני על כוונתו זו ואולם עקב קשיים מבצעיים לא הצליחה להזהיר את מלכותו. לפיכך החליטה המשטרה לעקוב אחרי נבוכדנצאר עצמו.

נבוכדנצאר ביצע את הפעולות הבאות:

קנה רובה צלפים ותחמושת
התאמן במטווח
ערך תצפיות על ביתו של מלכותו מצמרתו של עץ גבוה.
ביום ד' בשעה 12:00 בלילה יצא נבוכדנצאר מביתו כשהוא לבוש שחורים ופניו מושחרות במשחת נעלים כאשר ברשותו הרובה.
נבוכדנצאר התמקם בנוחות בצמרתו של העץ הגבוה (כבר ברמת הניסיון).

בסיטואציה זו נעצר נבוכדנצאר ע"י המשטרה.

העם עסקינן בהכנה או בניסיון לרצח?
מעשי ההכנה הם מעשים הנעשים ע"י מי שגיבש בליבו כוונה לנסות ולעבור עבירה מושלמת. העושה רואה במעשיו אלה שלב ראשוני והכרחי בדרך לביצוע העברה.

- פטור עקב חרטה - בשלב זה עדיין יכול "העושה" לחזור בו ולקבל פטור עקב חרטה.

28 פטור עקב חרטה

מי שניסה לעבור עבירה, לא יישא באחריות פלילית לניסיון, אם הוכיח שמחפץ נפשו בלבד ומתוך חרטה, חדל מהשלמת המעשה או תרם תרומה של ממש למניעת התוצאות שבהן מותנית השלמת העבירה: ואולם, אין באמור כדי לגרוע מאחריותו הפלילית בשל עבירה מושלמת אחרת שבמעשה.

כך שאנו רואים שקיים הבדל בין אדם שעוצר בעצמו לבין אדם שעוצרים אותו מביצוע העבירה.

• בית המשפט אימץ את מבחן "הקרבה המספקת" או מבחן "תחילת הביצוע" לשם הבחנה בין הכנה לבין ניסיון. הכוונה היא, כי כל מעשה אשר מקרב את תהליך ביצועה של העבירה המושלמת קרבה יתרה נכנס בגדר יסוד המעשה של הניסיון.

• בית המשפט קבע כי גם שלבים ראשונים של ביצוע יכולים להיות בגדר ניסיון ובלבד שהם קרובים קרבה מספקת להשלמת המעשה הפלילי. לעיתים קיימות נסיבות בהן ניתן אף להסתפק במעשה המבטא את תחילת הליך ביצוע העבירה המושלמת ובלבד שיש בכך כדי לגלות בצורה חד משמעית את כוונת העבריין.

דוגמא למעשה הכנה אלו הם מעשי התצפית, התכנון, השגת האמצעים וסידורים אחרים. כאמור אין מעשי ההכנה עניינים. שכן כאמור קיימת אופציית החרטה כמו גם העובדה שמי שטרם השלים את הביצוע המושלם לא הספיק לפגוע באופן ממשי בערך המוגן על ידי אותה העבירה.

קשה לתחום את הגבול בין ההכנה לניסיון שכן בסופו של יום אין הבדל מהותי בין השניים. ההבדל הוא כאמור הבדל של רמה או של קרבה לביצוע העבירה המושלמת. אם נסיבות המקרה מראות כי יש אפשרות סבירה וממשית כי אותו האדם היה זונח את כוונתו לבצע את העבירה ומסתלק מהעניין יש לראות בכך יותר הכנה ולא ניסיון.

סיכום:

• בית המשפט צריך להתרשם כי העבריין החל להוציא לפועל את כוונתו, בדרך כלל יש צורך במעשה בעל קרבה לביצוע המושלם. אך כאשר ברור מה הייתה כוונת הנאשם ניתן להסתפק במעשה של תחילת ביצוע.

• במקרה שלנו אין ספק שמעשיו של נבוכדנצאר כשנעצר על ידי המשטרה חרגו ממסגרת ההכנה והגיעו לניסיון. נבוכדנצאר היה חמוש, הוא הכיר את זירת הרצח העתידית, הוא התמקם באזור הירי וכל שהיה דרוש לו להשלמת העבירה הוא לכוון את הנשק ולירות. ההנחה היא שכוונתו לבצע את העבירה היא מוכחת ולכן ניתן להסתפק במעשה של תחילת ביצוע.

ניסיון בלתי צליח:

סעיף 26 חוסר אפשרות לעשיית העברה

לעניין ניסיון, אין נפקא מינה אם עשיית העבירה לא הייתה אפשרית מחמת מצב דברים שהמנסה לא היה מודע לו או טעה לגביו.

• פרויקה הוא כייס מנוסה בעל 20 שנות ותק. יום אחד יצא פרויקה לעבודתו והבחין בצילי ההולכת ברחוב, הוא נצמד אליה ומבלי שהרגישה הכניס את ידו לכיסה על מנת ליטול את ארנקה. אלא שצילה מניחה את ארנקה דווקא בצד השני, והכיס אליו הכניס פרויקה את ידו היה ריק.
• שוטר הבחין בנעשה ופרויקה הואשם בניסיון לגניבה בהתאם לסעיף 383.

383 גניבה מהי?

(א) אדם גונב דבר אם הוא -

(1) נוטל ונושא דבר הניתן להיגנב, בלי הסכמת הבעל, במרמה ובלי תביעת זכות בתום לב, כשהוא מתכוון בשעת הנטילה לשלול את הדבר מבעליו שלילת קבע.

כאמור בהתאם לסעיף 26 הרי ש"לעניין ניסיון, אין נפקא מינה אם עשיית העבירה לא הייתה אפשרית מחמת מצב דברים שהמנסה לא היה מודע לו או טעה לגביו"

הסעיף מתייחס למצב בו קיים איסור פלילי על ביצוע מעשה מסוים. המנסה מבקש לבצע את המעשה האסור אך אינו יכול לעשות כך בגלל מצב דברים אובייקטיבי קיים שאין הוא מודע אליו. באופן סובייקטיבי אותו אדם סבור שהוא מבצע את העברה או לפחות מצוי בשלב הנסיון, אך מבחינה אובייקטיבית לעולם לא יוכל לבצע את העברה.

ניסיון בלתי צליח הוא עניש.

צדדים לעבירה

מיהם הצדדים לעבירה?

- מבצע העבירה – המבצע עצמו.
- מבצע בצוותא – זה שתפס את הבחור בידים כדי שיהרגו אותו.
- מבצע באמצעות אחר אם שלחתי מישוהו.
- משדל משכנע מישוהו לבצע פעולה.
- מסייע – מסייע לביצוע העבירה.

מבצע

- בעבירות פשוטות נעברת עבירה פלילית ע"י מבצע אחד ישיר שאינו מושפע מאף אחד.
- מבצע זה שבלבו התקיים היסוד הנפשי הדרוש להרשעה, הוא זה שמילא בהתנהגותו אחר הרכיב ההתנהגותי שבעבירה ובנסיבות שבה. במידה שעסקינן בעברת תוצאה הוא זה שגרם בהתנהגותו להתרחשות התוצאה.
- כך שבמקרה זה מבצע העבירה ראה בביצועה את ענינו שלו, העבירה התגבשה בליבו ללא השפעתו החיצונית של אדם אחר, מבצע העבירה לא זכה לכל עזרה סיוע פיזי או עידוד רוחני בזמן ביצוע העבירה או בעת ההכנה לעשייתה.

במציאות העברות מורכבות הרבה יותר ברוב העבירות מעורבים שני אנשים או יותר בעת ביצוע העבירה (מבצעים בצוותא). יש משמעות לכל תפקיד שממלא אדם ביצוע העבירה. להשוואה נחשוב על ראש וזרועות התמנון שלו.

ההבחנה בין המעורבים בעבירה היא על פי מידת תרומתם להגשמת העבירה. קיימים שותפים ישירים – המבצעים בצוותא.

סעיף 29 מבצע

- (א) מבצע עבירה – לרבות מבצעה בצוותא או באמצעות אחר. (אם שלחתי מישו אחר אני עדיין מבצע העבירה)
- (ב) המשתתפים בביצוע עבירה תוך עשיית מעשים לביצועה, הם מבצעים בצוותא, ואין נפקה מינה אם כל המעשים נעשו ביחד, או אם נעשו מקצתם בידי אחד ומקצתם בידי אחר.
- (ג) מבצע באמצעות אחר הוא אדם שתרם לעשיית המעשה על ידי אדם אחר שעשהו ככלי בידיו, כשהאחר היה נתון במצב כגון אחד מהמצבים הבאים, כמשמעותם בחוק זה:
 - (1) קטינות או אי שפיות הדעת
 - (2) העדר שליטה
 - (3) ללא מחשבה פלילית
 - (4) טעות במצב הדברים
 - (5) כורח או צידוק

- ארתור רצה לפרוץ לחנות דיסקים, אבל יש איזה פתח קטן בחלון שרק אחיו של ארתור יכול להיכנס דרכו וארתור משכנע את אחיו להיכנס דרך החלון, ארתור אשם בביצוע באמצעות אחר. ואחיו סתם מסכן...

- (ד) לענין סעיף קטן (ג) אם העבירה מותנית בעושה מיוחד, יהיה אדם מבצע אותה עבירה גם כאשר הייחוד מתקיים באדם האחר בלבד.
- עכשיו, אם העונש על גניבה ממעביד הוא חמור יותר מאשר על גניבה רגילה, ואני הלכתי לאלביט ושכנעתי את יאיר להביא לי שלושה מחשבים בטוענה שאני עובד שם, אז אני אשם בגניבה ממעביד אמילו שאני לא עובד שם גרמתי ליאיר לגנוב ממעביד אני אשם בגניבה ממעביד

השותפים העקיפים:

נוטלים חלק עקיף בביצוע העקרי של העבירה, אלה הם המשדלים (סעיף 30) והמסייעים (סעיף 31)

סעיף 30 משדל

המביא אחר לידי עשיית עבירה בשכנוע, בעידוד, בדרישה, בהפצרה או בכל דרך שיש בה משום הפעלת לחץ, הוא משדל לדבר עבירה.

- כאשר אתה משדל, יש לך את הנכונות והרצון לפגוע בערך שהעבירה פוגעת בו אפילו יותר מאשר המבצע עצמו, מכיוון שלמשדל הייתה את הכוונה הראשונה ולמשדל לא, הרעיון ניטע בו ע"י המשדל.

סעיף 31 מסייע

מי אשר, לפני עשיית העבירה או בשעת עשייתה, עשה מעשה כדי לאפשר את הביצוע, להקל עליו או לאבטח אותו, או למנוע את תפיסת המבצע, גילוי העבירה או שללה, או כדי לתרום בדרך אחרת ליצירת תנאים לשם עשיית העבירה הוא מסייע.

- אם אני מתקשר לאיריס כדי שתביא לי נבוט לפרק לאוראל את הצורה אז איריס היא מסייעת, היא תרמה לעבירה, לא רק עמדה מהצד והסתכלה.

קיימת חשיבות עצומה להבדלים בין הצדדים לעבירה נוכח העובדה שבגין סיוע מקבלים אך ורק מחצית

סעיף 32 עונש על סיוע

הסיוע לעבור עבירה, עונשו – מחצית העונש שנקבע בחיקוק בשל ביצועה העיקרי: ואולם אם נקבע לה-

- (1) עונש מיתה או מאסר עולם חובה (על רצח, עשרים וחמש שנה) – עונשו מאסר עשרים שנה;
- (2) מאסר עולם (שלא על רצח, עשרים שנה) – עונשו מאסר עשר שנים;
- (3) עונש מזערי – עונשו לא יפחת ממחצית העונש המזערי;
- (4) עונש חובה כלשהו – הוא יהיה העונש המירבי, ומחציתו תהא עונש מזערי.

אחריותם של השותפים העקיפים היא מעין "אחריות נגזרת" מביצוע העברה המושלמת ע"י המבצע. כך שאם אין עבירה עיקרית אין עבירה נגזרת. לכל אחת מצורות השותפות לעבירה יסודות עובדתיים ונפשיים משלה. אם מילא אדם אחרי שני היסודות, הוא הפך לצד בעבירה וישא באחריות לביצועה, גם אם לא מילא בפועל את מלוא הרכיב ההתנהגותי באותה עבירה מושלמת.

■ לדוגמא: נהג רכב המביא שודדים לבנק – הוא מסייע ויישא במחצית העונש הקבוע לעבירת השוד.

קיימים הבדלים עליהם נעמוד בין הביצוע בצוות לבין הסיוע (החשיבות היא כאמור בסוגיית העונש) בנוסף נעמוד על ההבדלים בין המשדל לבין המבצע באמצעות אחר.

■ **יש לציין כי יתכן שאותו אדם יישא בשתי תוויות לדוגמא: אדם יכול להיות מבצע ומשדל או משדל ומסייע.**

כאמור קיימים שלושה סוגי מבצעים:

1. מבצע העבירה.
2. מבצע בצוותא.
3. מבצע באמצעות אחר.

■ מבצע העבירה: זרובבל ניגש למכולת וגונב משם מוצרים.

■ מבצע בצוותא: זרובבל וירחמיאל החליטו להתנפל על אנטיכוס ולהפליא בו מכותיהם. זרובבל אווז באנטיכוס ואילו ירחמיאל מפליא באנטיכוס מכות יבשות. גם האווז וגם המכה הנם המבצעים בצוותא.

■ לרענון סעיף 29

■ "המשתתפים בביצוע עבירה תוך עשיית מעשים לביצועה, הם מבצעים בצוותא, ואין נפקה מינה אם כל המעשים נעשו ביחד, או אם נעשו מקצתם בידי אחד ומקצתם בידי אחר."

■ המבצעים בצוותא עומדים בראש הדרוג של הצדדים לעבירה רבת משתתפים והם השותפים הראשיים בביצוע העבירה, הם מהווים ומשמים גוף אחד לביצוע המשימה העבריינית. תרומתו של כל אחד מן המבצעים בצוותא היא פנימית וכל אחד מהם הוא חלק מן המשימה העבריינית.

■ החוק רואה במבצעים בצוותא גוף אחד הפועל באמצעות זרועות שונות. פעולתה של כל זרוע משתייכת לגוף כולו.

ביצוע בצוותא מצריך תכנון משותף ומבוסס על חלוקת עבודה בין המבצעים אך אינו מבוסס בהכרח על אחידות במקום ובזמן. תיתכן חלוקת עבודה בין העבריינים באופן שהם יפעלו במקומות ובזמנים שונים ומבלי שכל אחד מהם מיצה את העבירה ובלבד שחלקו הוא מהותי להגשמת התוכנית המשותפת. (שוב הדוגמא של הראש וזרועות התמנון)

ע"פ 319\88 אלמליח נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(1) 693
■ האם נוכחות יכולה להוות שותפות לדבר עבירה?

■ מר אלמליח נהג ברכב בו הגיעו התוקפים לבתי הקורבן, המתין בו בעת התקיפה, ומששבו התוקפים לרכב כשבגדיהם מגואלים בדם, החזירם לביתם.
■ לטענת מר אלמליח הוא לא היה שותף לקשר ונוכחותו הייתה אקראית ותו לא.

בית המשפט:

כאשר הנוכחות, במקום הפשע, כעולה מנסיבותיה, אינה מקרית, היא מהווה ראייה לכאורה לשותפות לדבר עבירה. על הנאשם להביא ראיות או לתת הסברים לפיהם ההנחה כי היה שותף אינה הגיונית או כי עוצמת ההנחה אינה מקיימת את מידת ההוכחה הדרושה במשפט הפלילי.

■ לענייננו קבע בית המשפט כי לאור נסיבות האירוע, נוכחות המערער בזירת האירוע לא הייתה מקרית, אין לקבל כסבירה את ההנחה שהקושרים הפקידו בידי מי שאינו שותפם לעבירה את הגה המכונית.

כסופו של יום הוכר הנאשם ע"י בית המשפט כשותף.

ע"פ 44\8 לוגסי ואח' נ' מדינת ישראל פ"ד מו(1) 235
■ הסיטואציה הנה כדלקמן: שני שותפים מבצעים שוד בנק.

■ לפתע שולף אחד השותפים אקדח ויורה למוות בקופאי.
האם ניתן להאשים ברצח גם את השותף השני?

העובדות:

- במהלך שוד כספת, בסניף הסופרמרקט, שבוצע ע"י שני השותפים, נרצחו מנהל הסניף וקצין הביטחון. השותפים יצאו לשוד מזוינים באקדח.
- הרצח בוצע ע"י השותף 1 על מנת למנוע זיהויו על ידי הנרצחים.
- הרצח הראשון בוצע עת השותף מס' 2 היה באזור אחר במבנה והרצח השני בוצע בנוכחותו של שותף 2.
- האם ניתן להאשים את השותף מס' 2 ברצח?

בית המשפט קבע:

תוכנית השותפים לבצע שוד מזויין כללה בחובה גם את הבטחת הצלחת השוד ומנוסתם לאחריה באמצעות הנשק בו הצטיידו. אין חשיבות לכך, אם נעשה שימוש באקדח שהוכן מראש או בסכין שניטלה בסופרמרקט, שהרי השימוש בסכין נעשה מתוך דבקות במטרה המשותפת והתוצאה הקטלנית שנגרמה עקב מעשי השותפים הייתה תוצאה מסתברת.

- הרצח של שני עדי הראיה היחידים, תוך שימוש בסכין, היה בגדר עבירה שהיא לפי טבעה תוצאה מסתברת של השוד המזויין, אשר לשם ביצועו חברו יחד המערערים.
- ניתן לומר כי השותף 2 היה נוכח בזירת האירוע נוכחות קונסטרוקטיבית, מכאן. שניהם אחראים לרצח.

מבצע באמצעות אחר:

סעיף 29(ג)(ד)

- (א) מבצע באמצעות אחר הוא אדם שתּרם לעשיית המעשה על ידי אדם אחר שעשהו ככלי בידיו, כשהאחר היה נתון במצב כגון אחד מהמצבים הבאים, כמשמעותם בחוק זה:
 - (1) קטינות או אי שפיות הדעת
 - (2) העדר שליטה
 - (3) ללא מחשבה פלילית
 - (4) טעות במצב הדברים
 - (5) כורח או צידוק
- (ד) לענין סעיף קטן (ג) אם העבירה מותנית בעושה מיוחד, יהיה אדם מבצע אותה עבירה גם כאשר הייחוד מתקיים באדם האחר בלבד.

אדם שתּרם לעשיית העבירה על ידי אדם שעשהו ככלי בידיו, כשהאחד היה נתון במצב כמו:

- (1) קטינות או אי שפיות הדעת
- (2) העדר שליטה
- (3) ללא מחשבה פלילית
- (4) טעות במצב הדברים
- (5) כורח או צידוק

יש לזכור שעסקינן ברשימה שאינה סגורה.

הסבר:

- לעיתים קרובות נזקק עבריין לכלי כלשהו באמצעותו הוא מבצע את העבירה כמו אקדח, סכין, מברג... לעיתים נדירות יותר משתמש העבריין באדם אחר ככלי לביצוע העבירה ואז הוא נחשב למבצע באמצעות אחר.
- המבצע באמצעות אחר הוא בעל המחשבה הפלילית הנדרשת.
- האחר נעדר מחשבה פלילית ולכן הוא גם נעדר אחריות פלילית, למרות שהוא זה שביצע את היסוד העובדתי ההתנהגותי.
- האחר הוא שמבצע את העבירה מבחינה פיזית כאשר העבירה מיוחסת באופן רעיוני למי שהניע אותו לכך ורואים בו כמבצע.

שידול :

■ השידול הוא החטא הקדמון ביותר (סיפור גירוש אדם וחווה מגן העדן).
■ ההבדל בין השידול לבין המבצע באמצעות אחר הוא שבשידול המבצע הוא בעל אפשרות בחירה ואינו נעדר שליטה אבל בכל זאת אנו רואים במשדל כדמות החשובה לביצוע העבירה. השידול בא תמיד לפני העבירה וצריך שיהיה קשר סיבתי בין השידול לבין היווצרות המחשבה הפלילית אצל המבצע העיקרי. כלומר כתוצאה מן השידול נגרם המעשה.

■ כמו שהיהדות רואה את המסית והמשדל כדמות שלילית ביותר, כך גם החוק שקובע את עונשו של המשדל כעונש זהה לעונשו של המבצע.

■ המשדל הוא שותף עקיף, תרומתו אינה פנימית אלא חיצונית. עם זאת ביחד עם המבצעים בצוותא המשדל הוא שותף ראשי שכן תרם תרומה מהותית להתרחשות העבירה.

■ המשדל הוא זה שהשפיע על על המבצע והביאו לידי כך שנתגבשה בו הכוונה לבצע את העברה.

■ המשדל הוא האב הרוחני של העבירה, הוא יצר את העבריין והוא זה שנטע בלב העבריין את המחשבה הפלילית לביצוע העבירה.

המסייע:

■ בסעיף 32 נאמר כי עונשו של המסייע הנו מחצית מהעונש החל על הביצוע העיקרי. מיכן החשיבות להבחנה בין מסייע לבין מבצע בצוותא. המאפיין את ההתנהגות המסייעת הוא שהיא מהווה תרומה עקיפה ומשנית לביצוע העבירה העיקרית. התרומה של המסייע היא עקיפה שכן הוא אינו לוקח חלק בביצוע העיקרי של העבירה. תרומתו של המסייע היא משנית שכן הוא שותף זוטר למבצע העיקרי.

■ ההתנהגות המסייעת מתאפיינת בכך שיש בה כדי ליצור את התנאים להגשמתו של היסוד העובדתי בעבירה ע"י המבצע העיקרי.

■ לעניין אחריותו של המסייע לא נדרש שהעבירה העיקרית הושלמה.

■ מספיק שהיה ניסיון לביצוע העבירה. כלומר ניסיון לסיוע.

ע"פ 303\82 אדרי נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(1) 309

■ האם נוכחות גרידא במקום ביצוע העבירה או בסמוך לה יכולה להוות סיוע?

עובדות פסק הדין

■ גב' אדרי, קטינה, חברתו של אחד ממבצעי השוד, ישבה במכונית במהלך הנסיעה אל מעשה השוד, בשעת ביצועו ובמהלך ההימלטות ממקום האירוע.

■ היא הורשעה כמסייעת בביצוע השוד.

■ טענותיה: הבינה לראשונה שמשווא אינו כשורה רק כאשר הגיעו למקום העבירה שהיה מרוחק מביתה בשעת לילה מאוחרת.

נתונים נוספים:

היא נשאלה ע"י שניים מן החבורה שלבשו גרבונים על פניהם האם ניתן לזהותם, והיא ענתה בשלילה, זאת ועוד אחד מהשודדים אף לקח את מעילה. לשיטתה הבינה בסופו של דבר כי הבחורים עומדים לבצע מעשה עבירה ואולם היא לא ניסתה למחות בשל פחדה ומחוסר ברירה.

בית המשפט:

אדישות המערערת הינה מפלילה, כמו גם העובדה שהיה בנוכחותה כדי לסייע לשודדים בביצוע העבירה ולאמץ ידיהם באשר עוברים ושבים חשבו שעסקינן בבילוי רומנטי.

סעיף 33 ניסיון לשידול

הניסיון לשידול אדם לבצע עבירה, עונשו – מחצית העונש שנקבע לביצועה העיקרי: ואולם אם נקבע לה –

- (1) עונש מיתה או מאסר עולם חובה – עונשו מאסר עשרים שנה:
- (2) מאסר עולם – עונשו מאסר עשר שנים:
- (3) עונש מזערי – עונשו לא יפחת ממחצית העונש המזערי:
- (4) עונש חובה כלשהו – הוא יהיה העונש המירבי, ומחציתו תהא עונש מזערי.

סעיף 34 פטור עקב חרטה

■ (א) משדל או מסייע לא יישא באחריות פלילית לשידול או לסיוע, או לניסיון לשידול, אם מנע את עשיית העבירה או את השלמתה, או אם הודיע בעוד מועד לרשויות על העבירה לשם מניעת עשייתה או השלמתה ועשה למטרה זו כמיטב יכולתו בדרך אחרת: ואולם אין באמור כדי לגרוע מאחריות פלילית לעבירה מושלמת אחרת שבמעשה.

■ (ב) "רשויות", לעניין סעיף זה – משטרת ישראל, או גוף אחר המוסמך על פי דין למנוע את עשיית העבירה או את השלמתה.

Inon_law
123456789

מבחן בכאילו...

1. לוי הינו האקר ידוע, במסגרת עבודתו פרץ לוי בשנת 85 לבנק כסף בטוח ושיבש את כל רישומי הבנק הממוחשבים. בשנת 85 עדיין דא היה חוק האוסר על פריצה למחשבים. בשנת 90 נחקק חוק האוסר פריצה למחשבים. האם ניתן בשנת 90 להרשיע את לוי בגין פריצתו לבנק בשנת 85 בהתאם לחוק האמור?

- א. בשל העובדה שקיים משנת 85 חוק האוסר על פריצה למקומות ציבוריים ניתן להרשיע את לוי.
- ב. ניתן להרשיע את לוי מכיוון שביצע מעשה אסור.
- ג. לא ניתן להרשיע את לוי שכן אין פשע בהעדר חוק האוסר על פשע.
- ד. לא ניתן להרשיע את לוי מכיוון שחלה התיישנות על העבירה שלו.

2. דני נסע במכוניתו במהירות של 90 קמ"ש מחוץ לעיר, לפתע פתאום ראה דני את אלי שנוא נפשו משכבר הימים. כבר מזמן גמלה בליבו של דני ההחלטה לרצוח את אלי. לפתע פתאום הפציעה קרן שמש וסינוורה את דני. בשלב זה איבד דני את השליטה על רכבו, ודרס את אלי. האם ניתן להאשים את דני בהריגה.

- א. כן, דני נסע בכביש בחוסר זהירות ולכן ניתן להאשימו בהריגה
- ב. לא, ניתן להאשים את דני בגרימת מוות ברשלנות בלבד
- ג. כן, ניתן להאשים את דני בהרעיגה כי היה לו יסוד נפשי של הריגה.
- ד. לא, יש להאשים את דני ברצח הרי תכנן וקיווה לרצוח את אלי.

3. אבי ביצע פשע ונגזר עלייו לשבת בכלא שש שנים, בשנה החמישית בה ישב אבי בכלא לפתע פתאום שונה העונש המקסימלי ביחס לעבירה אותה ביצע אבי. סטטוס נוכחי: העונש המקסימלי הינו שלוש שנים בגין העבירה אותה ביצע אבי. כיצד ישפיע הדבר על אבי.

- א. הדבר לא ישפיע על אבי כלל כי הרי דינו כבר ניגזר לשש שנים בכלא
- ב. הדבר ישפיע על אבי ויקל עליו לבקש משפט חוזר
- ג. הדבר ישפיע על אבי ויקל עליו לבקש שיחרור מוקדם בגין התנהגות טובה
- ד. אבי ישוחרר לאלתר.

4. אבי פלץ הינו אזרח פקיסטני שגנב 200 דולר מאזרח לבנוני ממטוס של חברת אל על שרשום בישראל. האם ניתן להעמיד את אביפלץ לדין בישראל.

- א. לא, אביפלץ הוא אזרח פקיסטני.
- ב. לא, הוא גנב מאזרח לבנוני, אזרח ממדינה איתה אין לנו כל קשר.
- ג. כן.
- ד. כן, אבל רק אם הגניבה התבצעה כשהמטוס טס מעל שיטחה של ישראל.

5. על מנת להרשיע אדם, במשפט הפלילי יש צורך להוכיח את אשמתו ברמה של:

- א. למעלה מכל ספק סביר.
- ב. בהתאם למאזן ההסתברויות
- ג. בהסתברות של 90 אחוז ומעלה
- ד. בהסתברות של 95 אחוז ומעלה

6. עם תחילת שירותה בצה"ל הוצבה מיכל ביחידה במרכז הארץ בה נאלצה להתמודד עם דודי, מפקד מרושע ואכזר. באחד הערבים במהלך תורנות שמירה בבסיס, גמלה בליבה של מיכל ההחלטה לחסל את דודי. לשם כך החליטה מיכל לפנות לנינט המכשפה המתגוררת בסמיכות למקום מגוריה, תמורת סכום סימלי, נאותה נינט לכשף כישוף מיוחד שיביא לחיסולו המידי של דודי.

א. הניתן לדעתכם להעמיד לדין את מיכל בגין עבירת ניסיון לרצח?

שאלה פתוחה, לענות גם את הכן וגם את הלא:
כן, אם היא באמת האמינה שכישוף יכול לפעול.
לא, כי עם כישוף אי אפשר להרוג בן אדם.

ב. האם תשתנה תשובתכם בהנחה שמיכל חזרה בה לאחר הזמנת הכישוף וביררה אצל נינט דרכים לביטול השפעתו?

(על חזרה כך מביצוע עבירה לא נענשים אם לא הושלמה העבירה)
כן כי יש לה יסוד עובדתי
לא, כי כישוף הוא דב רהזוי בין כה...

ג. הניחו אתה שמיכל החליטה לחסל את דודי באמצעות הוספת קוביות סוכר מורעלות לכוס הקפה שהכינה לו עם הגיעו למשרד בבוקר. למזלו של דודי (ולרוע מזלו של מיכאל, קצין השלישות בבסיס) בטרם הספיק דודי לשתות את הקפה, נטל מיכאל את הכוס ושתה אותה עד תום. כתוצאה מכך מת מיכאל בו במקום. האם ניתן להרשיע את מיכל ברצח מיכאל.

כן, מכיוון שהייתה כוונה לרצח, כי הייתה נכונות לפגוע בערך מוחלט.
לא, מכיוון שהתכוונה להרוג את דודי.

7. דנזל שב לביתו בשעה 2 בלילה, לפתע פתאום ניגשים לדנזל שני גברתנים הלבושים שחורים ומצבים עליו להתלוות אליהם לחקירה. דנזל מכה אותם מכות נמרצות ונמלט. לימים מתברר שהם שוטרים, האם נוכל להאשים את דנזל לפי סעיף 274 לחוק העונשין.

א. כן.
ב. לא.

8. יודלה, היכה נמרצות את פרוייקה. פרוייקה ניזוק קשות התעלף והובא לבית חולים, במהלך הטיפול הרפואי אותו קיבל, אשר נעשה בתום לב ובמיזמנות רגילה, הלך פרוייקה לעולמו בשל טעות של הרופא המטפל. האם ניתן להאשים את יודלה במותו של פרוייקה.

א. כן
ב. לא

9. פורצים חודרים לחדר הכספות של בנק ופורצים לשלושים כספות. האם מדובר במעשה אחד או יותר?

א. הפורצים יואשמו בעבירה בגין מעשה אחד שהרי הם פרצו לחדר כספות בודד.
ב. הפורצים יואשמו בשלושים עבירות שהרי פרצו לשלושים ופגעו בשלושים ערכים חברתיים.
ג. אשמתם תיקבע בהתאם לכמה כסף גנבו
ד. הפורצים לא יואשמו בכלום.

10. רוברט בן 18 גר בחיפה, יום אחד ביקש ממנו רומריו סוחר הסמים הגדול בשכונה (איתו מיווד רוברט זה חמש שנים) להעביר מזוודה לרומיאו (סוחר הסמים הגדול השני) לשאלתו מה יש במזוודה ענה לו שהיא ריקה, הוא הולך עם המזוודה לרומיאו ונעצר ע"י המשטרה, במזוודה נמצאו 40 ק"ג מריחואנה. לטענתו לא ידע ולא היה עליו לדעת בנוגע לסמים במזוודה.

- א. רוברט יואשם בדין ואשמתו תהיה באשמת עצימת עיניים.
- ב. רוברט לא ידע ולא היה עליו לדעת באשר לסמים ולכן אין לא כל מחשבה פלילית.
- ג. הוא לא יועמד לדין מחוסר הוכחות.
- ד. רוברט לא יואשם לדין מכיוון שאיננו בר אחריות פלילית.

11. מה ההבדל בין אדישות לבין קלות דעת

- א. אין הבדל בין אדישות לבין קלות דעת.
- ב. אדישות משמעה שיוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות, קלות דעת משמעה נטילת סיכון בילתי סביר לאפשרות גרימת התוצאות האמורות מתוך תקווה להצליח למנען.
- ג. קלות דעת משמעה שיוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות ואדישות משמעה נטילת סיכון בילתי סביר לגרימת התוצאות האמורות מתוך.....
- ד. אין כל קשר

12. האם ניתן להרשיע אדם ברצח כאשר היסוד הנפשי שלו הוא רשלנות.

- א. כן
- ב. כן בניסיונות מסויימות
- ג. לא, רשלנות יכול שתקבע כיסוד נפשי מספיק רק לעבירות שאינן מסוג פשע.

13. היסוד העובדתי והיסוד הנפשי, ומה הקושי שעלה בכל הנוגע להרשעתו של פאיז סריס בכל הנוגע לנסיון באונס.

היסוד העובדתי – חלק משרשרת של אירועים שתוביל לסיום העבירה

היסוד הנפשי – ההבנה והרצון להשלים את המשימה עד תום. המוכנות והיכולת שלו מבחינה נפשית להשלים ולבצע את המעשה עד תום.

הקושי היה שלא היה שום מעשה פיזי שמעיד על הניסיון לאונס.
בית המשפט

14 מיהו האדם הסביר:

- א. שירת בצבא והלך לאוניברסיטה
- ב. כל אזרח ישראלי
- ג. דגם אבסטרקטי ופקטיבי של אדם בעל פונטציאלי אינטלקטואלי וכושר תפיסה ממוצע, אשר תוך דאגה ראויה להיות שומר חוק עשוי להיות מודע לכל רכיבי היסוד הנפשי שבעבירה.
- דגם אבסטרקטי ופקטיבי של אדם בעל פונטציאלי אינטלקטואלי וכושר תפיסה נמוך מהממוצע, אשר תוך דאגה ראויה להיות שומר חוק עשוי להיות מודע לכל רכיבי היסוד הנפשי שבעבירה.

15. ענה בהתאם ביחס לאחריות מוחלטת:

דני עמד ברמזור אדום, כשניכנסה בו משאית שהעיפה אותו למרכז הצומת וזאת למרות שדני עשה כמיטב יכולתו על מנת לבלום את מכוניתו.

קיים חוק האומר: אסור להיכנס לצומת באור אדום. הוא נחקק ב- 82 ומצוי תחת מטריית האחריות המוחלטת.

האם ניתן להרשיע את דני לכניסה לצומת באור אדום למרות שנכנס לצומת שלא באשמתו בהתאם לאחריות מוחלטת?

א. כן

ב. לא

האם תשובתך תשתנה באם עסקינן בעבירה זהה שבוצעה בימינו תחת מטריית אחריות הקפידה.

א. כן, לא יהיה ניתן להרשיע את דני בכניסה לצומת כי עשה כל שבכיכולתו על מנת לא להיכנס לצומת.

ב. לא, אין כל הבדל בין אחריות מוחלטת לאחריות כפידה.

16. מר' אביפלץ היכה את אישתו המנוחה במקל, חנק אותה והשליך אותה לבאר בכוונה לסלק את מה שחשב לגוויתה, הוכח שהמנוחה הייתה בחיים כשהשליך אותה לבאר. האם ניתן להאשימו ברצח.

א. לא, לא היה לו כל יסוד נפשי בשעה שזרק את גופתה של המנוחה לבאר.

ב. לא, ניתן להרשיע את מר אביפלץ אך ורק בגרימת חבלה חמורה ולא ברציחתה כי לא היה לו כל יסוד נפשי לכוונת רצח כאשר זרק את אישתו לבאר.

ג. ניתן להאשימו ברצח.

m_adi22@walla.co.il

מבחן בכאילו...

1. לוי הינו האקר ידוע, במסגרת עבודתו פרץ לוי בשנת 85 לבנק כסף בטוח ושיבש את כל רישומי הבנק הממוחשבים. בשנת 85 עדיין דא היה חוק האוסר על פריצה למחשבים. בשנת 90 נחקק חוק האוסר פריצה למחשבים. האם ניתן בשנת 90 להרשיע את לוי בגין פריצתו לבנק בשנת 85 בהתאם לחוק האמור?

- א. בשל העובדה שקיים משנת 85 חוק האוסר על פריצה למקומות ציבוריים ניתן להרשיע את לוי.
- ב. ניתן להרשיע את לוי מכיוון שביצע מעשה אסור.
- ג. לא ניתן להרשיע את לוי שכן אין פשע בהעדר חוק האוסר על פשע.
- ד. לא ניתן להרשיע את לוי מכיוון שחלה התיישנות על העבירה שלו.

2. דני נסע במכוניתו במהירות של 90 קמ"ש מחוץ לעיר, לפתע פתאום ראה דני את אלי שנוא נפשו משכבר הימים. כבר מזמן גמלה בליבו של דני ההחלטה לרצוח את אלי. לפתע פתאום הפציעה קרן שמש וסינוורה את דני. בשלב זה איבד דני את השליטה על רכבו, ודרס את אלי. האם ניתן להאשים את דני בהריגה.

- א. כן, דני נסע בכביש בחוסר זהירות ולכן ניתן להאשימו בהריגה.
- ב. לא, ניתן להאשים את דני בגרימת מוות ברשלנות בלבד.
- ג. כן, ניתן להאשים את דני בהרעיגה כי היה לו יסוד נפשי של הריגה.
- ד. לא, יש להאשים את דני ברצח הרי תכנן וקיווה לרצוח את אלי.

3. אבי ביצע פשע ונגזר עלייו לשבת בכלא שש שנים, בשנה החמישית בה ישב אבי בכלא לפתע פתאום שונה העונש המקסימלי ביחס לעבירה אותה ביצע אבי. סטטוס נוכחי: העונש המקסימלי הינו שלוש שנים בגין העבירה אותה ביצע אבי. כיצד ישפיע הדבר על אבי.

- א. הדבר לא ישפיע על אבי כלל כי הרי דינו כבר ניגזר לשש שנים בכלא.
- ב. הדבר ישפיע על אבי ויקל עליו לבקש משפט חוזר.
- ג. הדבר ישפיע על אבי ויקל עליו לבקש שיחרור מוקדם בגין התנהגות טובה.
- ד. אבי ישוחרר לאלתר.

4. אבי פלץ הינו אזרח פקיסטני שגנב 200 דולר מאזרח לבנוני ממטוס של חברת אל על שרשום בישראל. האם ניתן להעמיד את אביפלץ לדין בישראל.

- א. לא, אביפלץ הוא אזרח פקיסטני.
- ב. לא, הוא גנב מאזרח לבנוני, אזרח ממדינה איתה אין לנו כל קשר.
- ג. כן.
- ד. כן, אבל רק אם הגניבה התבצעה כשהמטוס טס מעל שיטחה של ישראל.

5. על מנת להרשיע אדם, במשפט הפלילי יש צורך להוכיח את אשמתו ברמה של:

- א. למעלה מכל ספק סביר.
- ב. בהתאם למאזן ההסתברויות.
- ג. בהסתברות של 90 אחוז ומעלה.
- ד. בהסתברות של 95 אחוז ומעלה.

6. עם תחילת שירותה בצה"ל הוצבה מיכל ביחידה במרכז הארץ בה נאלצה להתמודד עם דודי, מפקד מרושע ואכזר. באחד הערבים במהלך תורנות שמירה בבסיס, גמלה בליבה של מיכל ההחלטה לחסל את דודי. לשם כך החליטה מיכל לפנות לנינט המכשפה המתגוררת בסמיכות למקום מגוריה, תמורת סכום סימלי, נאותה נינט לכשף כישוף מיוחד שיביא לחיסולו המידי של דודי.

א. הניתן לדעתכם להעמיד לדין את מיכל בגין עבירת ניסיון לרצח?

שאלה פתוחה, לענות גם את הכן וגם את הלא:

כן, אם היא באמת האמינה שכישוף יכול לפעול.

לא, כי עם כישוף אי אפשר להרוג בן אדם.

ב. האם תשתנה תשובתכם בהנחה שמיכל חזרה בה לאחר הזמנת הכישוף וביררה אצל נינט דרכים לביטול השפעתו?

(על חזרה כך מביצוע עבירה לא נענשים אם לא הושלמה העבירה)

כן כי יש לה יסוד עובדתי

לא, כי כישוף הוא דב רהזוי בין כה...

ג. הניחו אתה שמיכל החליטה לחסל את דודי באמצעות הוספת קוביות סוכר מורעלות לכוס הקפה שהכינה לו עם הגיעו למשרד בבוקר. למזלו של דודי (ולרוע מזלו של מיכאל, קצין השלישות בבסיס) בטרם הספיק דודי לשתות את הקפה, נטל מיכאל את הכוס ושתה אותה עד תום. כתוצאה מכך מת מיכאל בו במקום. האם ניתן להרשיע את מיכל ברצח מיכאל.

כן, מכיוון שהייתה כוונה לרצח, כי הייתה נכונות לפגוע בערך מוחלט.

לא, מכיוון שהתכוונה להרוג את דודי.

7. דנזל שב לביתו בשעה 2 בלילה, לפתע פתאום ניגשים לדנזל שני גברתנים הלבושים שחורים ומצבים עליו להתלוות אליהם לחקירה. דנזל מכה אותם מכות נמרצות ונמלט. לימים מתברר שהם שוטרים, האם נוכל להאשים את דנזל לפי סעיף 274 לחוק העונשין.

א. כן.

ב. לא.

8. יודלה, היכה נמרצות את פרוייקה. פרוייקה ניזוק קשות התעלף והובא לבית חולים, במהלך הטיפול הרפואי אותו קיבל, אשר נעשה בתום לב ובמיזמנות רגילה, הלך פרוייקה לעולמו בשל טעות של הרופא המטפל. האם ניתן להאשים את יודלה במותו של פרוייקה.

א. כן

ב. לא

9. פורצים חודרים לחדר הכספות של בנק ופורצים לשלושים כספות. האם מדובר במעשה אחד או יותר?

א. הפורצים יואשמו בעבירה בגין מעשה אחד שהרי הם פרצו לחדר כספות בודד.

ב. הפורצים יואשמו בשלושים עבירות שהרי פרצו לשלושים ופגעו בשלושים ערכים חברתיים.

ג. אשמתם תיקבע בהתאם לכמה כסף גנבו

ד. הפורצים לא יואשמו בכלום.

10. רוברט בן 18 גר בחיפה, יום אחד ביקש ממנו רומריו סוחר הסמים הגדול בשכונה (איתו מיווד רוברט זה חמש שנים) להעביר מזוודה לרומיאו (סוחר הסמים הגדול השני) לשאלתו מה יש במזוודה ענה לו שהיא ריקה, הוא הולך עם המזוודה לרומיאו ונעצר ע"י המשטרה, במזוודה נמצאו 40 ק"ג מריחואנה. לטענתו לא ידע ולא היה עליו לדעת בנוגע לסמים במזוודה.

- א. רוברט יואשם בדין ואשמתו תהיה באשמת עצימת עיניים.
- ב. רוברט לא ידע ולא היה עליו לדעת באשר לסמים ולכן אין לא כל מחשבה פלילית.
- ג. הוא לא יועמד לדין מחוסר הוכחות
- ד. רוברט לא יואשם לדין מכיוון שאיננו בר אחריות פלילית.

11. מה ההבדל בין אדישות לבין קלות דעת

- א. אין הבדל בין אדישות לבין קלות דעת.
- ב. אדישות משמעה שיוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות, קלות דעת משמעה נטילת
- ג. קלות דעת משמעה שיוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות ואדישות משמעה נטילת סיכון בילתי סביר לגרימת התוצאות האמורות מתוך.....
- ד. אין כל קשר

12. האם ניתן להרשיע אדם ברצח כאשר היסוד הנפשי שלו הוא רשלנות.

- א. כן
- ב. כן בניסיונות מסויימות
- ג. לא, רשלנות יכול שתקבע כיסוד נפשי מספיק רק לעבירות שאינן מסוג פשע.

13. היסוד העובדתי והיסוד הנפשי, ומה הקושי שעלה בכל הנוגע להרשעתו של פאיז סריס בכל הנוגע לנסיון באונס.

היסוד העובדתי – חלק משרשרת של אירועים שתוביל לסיום העבירה

היסוד הנפשי – ההבנה והרצון להשלים את המשימה עד תום. המוכנות והיכולת שלו מבחינה נפשית להשלים ולבצע את המעשה עד תום.

הקושי היה שלא היה שום מעשה פיזי שמעיד על הניסיון לאונס. בית המשפט

14 מיהו האדם הסביר:

- א. שירת בצבא והלך לאוניברסיטה
- ב. כל אזרח ישראלי
- ג. דגם אבסטרקטי ופקטיבי של אדם בעל פונטציאלי אינטלקטואלי וכושר תפיסה ממוצע, אשר תוך דאגה
- דגם אבסטרקטי ופקטיבי של אדם בעל פונטציאלי אינטלקטואלי וכושר תפיסה נמוך מהממוצע, אשר תוך דאגה ראויה להיות שומר חוק עשוי להיות מודע לכל רכיבי היסוד הנפשי שבעבירה.

15. ענה בהתאם ביחס לאחריות מוחלטת:
דני עמד ברמזור אדום, כשניכנסה בו משאית שהעיפה אותו למרכז הצומת וזאת למרות שדני עשה כמיטב יכולתו על מנת לבלום את מכוניתו.
קיים חוק האומר: אסור להיכנס לצומת באור אדום. הוא נחקק ב- 82 ומצוי תחת מטריית האחריות המוחלטת.
האם ניתן להרשיע את דני לכניסה לצומת באור אדום למרות שנכנס לצומת שלא באשמתו בהתאם לאחריות מוחלטת?

- א. כן
- ב. לא

האם תשובתך תשתנה באם עסקינן בעבירה זהה שבוצעה בימינו תחת מטריית אחריות הקפידה.
א. כן, לא יהיה ניתן להרשיע את דני בכניסה לצומת כי עשה כל שבכיכולתו על מנת לא להיכנס
ב. לא, אין כל הבדל בין אחריות מוחלטת לאחריות כפידה.

16. מר' אביפלץ היכה את אישתו המנוחה במקל, חנק אותה והשליך אותה לבאר בכוונה לסלק את מה שחשב לגויתה, הוכח שהמנוחה הייתה בחיים כשהשליך אותה לבאר. האם ניתן להאשימו ברצח.

- א. לא, לא היה לו כל יסוד נפשי בשעה שזרק את גופתה של המנוחה לבאר.
- ב. לא, ניתן להרשיע את מר אביפלץ אך ורק בגרימת חבלה חמורה ולא ברציחתה כי לא היה לו כל יסוד נפשי לכוונת רצח כאשר זרק את אישתו לבאר.
- ג. ניתן להאשימו ברצח.